

DELHI UNIVERSITY
LIBRARY

DELHI UNIVERSITY LIBRARY

Cl No Q41.22512

1511GT 7 MAY 1957

Date of release for loan

Ac No.

62465

This book should be returned on or before the date last stamped below

An overdue charge of one anna will be charged for each day the book is kept overtime

धम्मपदं

राहुलसङ्घिवानेन
आनन्दकोसल्लानेन
जगदीसकम्सपेन च
सम्पादितो

उत्तमभिक्षुवुना पकासितो

२४८१ बुद्धवच्छरे (1937 A C) . सारनाथ

प्राङ्निवेदनम्

पालिवाङ्मयस्य नागराक्षरे मुद्रण अत्यपेक्षितमिति नाविदितचर भारती-
येतिहासविविदिषुणाम् । मस्कृतपालिभाषयोगनिसामीप्यादपि यत् परस्महमेभ्य
जिज्ञासुभ्यः मस्कृतज्ञेभ्यः पालिग्रन्थराख्यवगाहन दुष्करमिव प्रतिभाति तत् लिपि-
भेदादेव । एतदर्थमयमस्माकमभिनव प्रयासः । अत्र नूतना अपि पाठभेदा निघेया
इत्यामीदस्माक मनीषा पर कालान्ययमीन्याऽत्र प्रथमभागे धम्मपदादन्यत्र न तत्
कृतमभूत् । अधोऽटिप्पणीषु मन्त्रिवेदिताः पाठभेदाः । प्रायः Pali Text Society
मुद्रितेभ्यो ग्रन्थेभ्य उद्धृताः ।

अर्थसाहाय्यं विना अस्मत्समीहितं हृदि निगूहितमेव स्यात् । तत्र भदन्तेन
उत्तमस्थविरेण साहाय्यं प्रदाय महदुपकृतमिति निवेदयति---

कान्तिकशुक्लैकादश्या
२१८० बुद्धाब्दे

राहुलः साकुल्यायनः
आनन्दः कौसल्यायनः
जगदीशः काश्यपश्च

वग-सूची

	पिट्ठकू		पिट्ठकू
१—यमकवगो	१	१४—बुद्धवगो	२७
२—अप्पमादवगो	४	१५—सुखवगो	२९
३—चित्तवगो	६	१६—पियवगो	३१
४—पुप्फवगो	७	१७—कोधवगो	३३
५—बालवगो	९	१८—मलवगो	३५
६—पण्डितवगो	११	१९—धम्मट्ठवगो	३७
७—अरहत्तवगो	१३	२०—मगगवगो	३९
८—सहस्सवगो	१५	२१—पकिण्णकवगो	४१
९—पापवगो	१७	२२—निरयवगो	४३
१०—दण्डवगो	१९	२३—तागवगो	४५
११—जरावगो	२१	२४—तण्हावगो	४७
१२—अत्तवगो	२३	२५—भिक्षुवगो	५०
१३—लोकवगो	२५	२६—ब्राह्मणवगो	५२
		गाथासूची	५७

B=Burmese. F=Fsb. P=Palī Text Society
S=Sinhalese. St=Siamese

धम्मपदं

१—यमकवग्गो

- १—मनोपुब्बङ्गमा धम्मा मनोमेट्ठा मनोमया ।
मनसा चे पटुट्ठेन भासति^१ वा करोति वा ।
ततो 'न दुक्खमन्वेति चक्क 'व वहतो पद ॥१॥
- २—मनो पुब्बङ्गमा धम्मा मनोमेट्ठा मनोमया ।
मनसा चे पसन्नेन भासति वा करोति वा ।
ततो 'न सुखमन्वेति छाया 'व अनपायिनी ॥२॥
- ३—अक्कोच्छि म अत्तधि म अज्जिनि म अहासि मे ।
ये^२ च त उपनय्हन्ति^३ वेर तेस न सम्मति ॥३॥
- ४—अक्कोच्छि म अत्तधि म अज्जिनि म अहासि मे ।
ये^२ त न^४ उपनय्हन्ति^३ वेर तेसूपसम्मति^५ ॥४॥
- ५—न हि वेरेन वेरानि सम्मन्तीध^६ कुदाचन ।
अवेरेन च सम्मन्ति एस धम्मो सनन्ततो ॥५॥
- ६—परे च न विजानन्ति मयमेत्थ यमामसे ।
ये च तत्थ विजानन्ति ततो सम्मन्ति मेधगा ॥६॥
- ७—सुभानुपस्सि विहरन्त इन्द्रियेसु असवुत ।
भोजनम्हि^७ अमत्तञ्ज् कुसीत हीनवीरिय ।
त वे पसहति^८ मारो वातो रुक्ख 'व दुब्बल ॥७॥

^१ F. भासती । ^२ P. ये । ^३ F. उपनयिहन्ति, B. S. S. P. नपनय्यन्ति ।
^४ B. नूपनय्हन्ति, S नोपनय्हन्ति । ^५ B. तेसं उपसम्मति ।
^६ F. B. सम्मन्तं इध । ^७ B. चामत्तञ्ज् । ^८ B. F. पसहती ।

८—असुभानुपस्सि विहरन्तं इन्द्रियेषु सुसंवृतं ।

भोजनमिह च मत्तञ्जु सद्ध आरद्धवीरिय ।

तं वे नप्पसहति मारो वातो सेल 'व पब्बत ॥८॥

९—अनिक्कसावो कासाव यो वत्थ परिदहेस्सति^१ ।

अपेतो दमसच्चेन न सो कासावमरहति^२ ॥९॥

१०—यो च वन्तकसावस्स सीलेमु सुसमाहितो ।

उपेतो दमसच्चेन स वे कासावमरहति ॥१०॥

११—असारे सारमतिनो सारे चासारदस्सिनो ।

ते सार नाधिगच्छन्ति मिच्छासङ्कप्पगोचरा ॥११॥

१२—सारञ्च च सारतो अत्त्वा असारञ्च असारतो ।

ते सार अधिगच्छन्ति सम्मासङ्कप्पगोचरा ॥१२॥

१३—यथागार^३ दृच्छन्न वुट्ठि समतिविज्झति ।

एव अभावित चित्त रागो समतिविज्झति ॥१३॥

१४—यथागार^३ सुच्छन्न वुट्ठि न समतिविज्झति ।

एव सुभावित चित्त रागो न समतिविज्झति ॥१४॥

१५—इध सोचति पेच्च सोचति पापकारी उभयत्थ सोचति ।

सो मोचति सो विहज्जति दिस्वा कम्मकिल्हिट्ठमत्तनो ॥१५॥

१६—इध मोदति पेच्च मोदति कतपुञ्जो उभयत्थ मोदति ।

सो मोदति सो पमोदति दिस्वा कम्मविमुट्ठिमत्तनो^४ ॥१६॥

१७—इध तप्पति पेच्च तप्पति, पापकारी उभयत्थ तप्पति ।

पाप मे कतन्ति तप्पति, भीयो^५ तप्पति दुग्गतिङ्गतो ॥१७॥

१८—इध नन्दति पेच्च नन्दति, कतपुञ्जो उभयत्थ नन्दति ।

पुञ्ज मे कतन्ति नन्दति, भी^५ यो नन्दति सुग्गतिङ्गतो ॥१८॥

१९—बहुम्पि चे सहित^६ भासमानो, न तक्करो होति नरो पभत्तं ।

गोपो'व गावो गणयं परेस,

न भागवा सामञ्जस्स होति ॥१९॥

^१ B. परिदहिस्सति ।

^२ P. F. B. यथा अगारं ।

^३ B. F. भिज्जो ।

^४ F. कासावमरहति ।

^५ B. कम्मविसुद्धं ।

^६ P. सहितं ।

२०—अप्पमि चे सहित^१ भासमानो,
 धम्मस्स होति अमुधम्मचारी ।
 रागञ्च दोसञ्च पहाय मोह,
 सम्मप्पजानो मुविमुत्तचित्तो ।
 अनुपादियानो इध वा हुर वा,
 स भागवा सामञ्जस्स होति ॥२०॥

यमकवग्गो निट्ठितो ॥१॥

^१ P. सहितं ।

२—अप्पमादवग्गो

- २१—अप्पमादो अमत-पद पमादो मच्चुनो पद ।
अप्पमत्ता न मीयन्ति ये पमत्ता यथा मत्ता ॥१॥
- २२—एत विसेसतो अत्त्वा अप्पमादम्हि पण्डिता ।
अप्पमादे पमोदन्ति अरियान^१ गोचरे रता ॥२॥
- २३—ते ज्ञायिनो साततिका निच्च दळ्ह-परक्कमा ।
फुसन्ति धीरा निब्बाण योगक्खेम अनुत्तर ॥३॥
- २४—उट्ठानवतो सत्तिमतो^२
सुच्चिकम्मस्स निसम्मकारिणो ।
मञ्जतस्स च धम्मजीविनो
अप्पमत्तस्स यसोऽभिवड्ढति ॥४॥
- २५—उट्ठानेन^३प्पमादेन सञ्जमेन^३ दमेन च^४ ।
दीप कयिराथ^४ मेघावी य ओघो नाभिकीरति ॥५॥
- २६—पमादमनुयुञ्जन्ति बाला दुम्मेधिनो जना ।
अप्पमादञ्च मेघावी धन सेट्ठ 'व रक्खति ॥६॥
- २७—मा पमादमनुयुञ्जेथ मा कामरतिसन्धव ।
अप्पमत्तो हि ज्ञायन्तो पप्पोति विपुल सुख ॥७॥
- २८—पमाद अप्पमादेन यदा नुदति पण्डितो ।
पञ्जापासादमारुह असोको सोकिर्नि पज ।
पब्बतट्ठो 'व भूममट्ठे धीरो बाले अवक्खति ॥८॥
- २९—अप्पमत्तो पमत्तेसु सुत्तेसु बहुजागरो ।
अबलस्स 'व सीघस्सो हित्वा यानि मुमेधसो ॥९॥

^१ F. अर्यानि ।

^२ B. F. सत्तीमतो ।

^३ B. सञ्जमेन ।

^४ P. वा ।

^४ F. कय्याथ ।

- ३०—अप्यमादेन मघवा देवान मेदुत गतो ।
 अप्यमाद पससन्ति पमादो गरहितो सदा ॥१०॥
- ३१—अप्यमादरतो भिक्खु पमादे भयदस्सि वा ।
 सज्जोजन अणु थल डह अग्गीव गच्छति ॥११॥
- ३२—अप्यमादरतो भिक्खु पमादे भयदस्सि वा ।
 अभब्बो परिहाणाय निव्व्राणस्मेव सन्तिके ॥१२॥
- अप्यमादवगो निट्ठितो ॥२॥
-

३—चित्तवग्गो

- ३३—फन्दनं चपलं चित्तं दूरक्खं दुग्घिवारयं ।
उज्जुं करोति मेघावी उमुकारो'व तेजन ॥१॥
- ३४—वारिजो'व थले खित्तो ओकमोक्त उब्भतो ।
परिफन्दति'द चित्तं मारधेय्यं पहातवे ॥२॥
- ३५—दुग्घिग्गहस्स लहुतो यत्थं कामनिपातिनो ।
चित्तस्स दमथो साधु चित्तं दन्तं मुखावह ॥३॥
- ३६—सुदुद्दसं सुनिपुणं यत्थं कामनिपातिन ।
चित्तं रक्खेथ मेघावी, चित्तं गुत्तं मुखावह ॥४॥
- ३७—दूरङ्गमं एकचरं असरीरं गुहासय ।
ये चित्तं सञ्जमेम्मन्ति^१ मोक्खन्ति मारवन्धना ॥५॥
- ३८—अनवट्ठितचित्तस्स सद्धम्मं अविजानतो ।
परिप्लवपमादस्स पञ्जा न परिपूरति ॥६॥
- ३९—अनवस्सुतचित्तस्स अनन्वाहतचेतसो ।
पुञ्जापापपहीणस्स नत्थि जागरतो भय ॥७॥
- ४०—कुम्भूपमं कायमिमं विदित्वा नगरूपमं चित्तमिदं ठपेत्वा ।
योधेथ^२ मारं पञ्जायुधेन जितं च रक्खे अनिवेसनो सिया ॥८॥
- ४१—अचिरं वत'यं कायो पठविं अधिसेस्सति ।
छुद्धो अपेतविञ्जाणो निरत्थं 'व कलिङ्गार ॥९॥
- ४२—दिसो दिसं यन्तं कयिरा^३ वेरी वा पन वेरिन ।
मिच्छापणिहितं चित्तं पापियो'न ततो करे ॥१०॥
- ४३—न तं माता पिना कयिरा अञ्जे वापि च जातका ।
सम्मापणिहितं चित्तं सेय्यसो'न ततो करे ॥११॥
- चित्तवग्गो निट्ठितो ॥३॥

^१ B. सञ्जमेस्सन्ति ।

^२ F. योजेय ।

^३ F. कयुरा ।

४—पुष्पवग्गो

४४—को इमं^१ पठवि विजेस्सति^२ यमलोकञ्च इमं सदेवकं ।

को धम्मपद सुदेसित कुसलो पुष्पमिवप्पचेस्सति^३ ॥१॥

४५—सेखो पठवि विजेस्सति^३ यमलोकञ्च इमं सदेवकं ।

सेखो धम्मपद सुदेसित कुसलो पुष्पमिवप्पचेस्सति ॥२॥

४६—फेणपम कायमिमं विदित्वा मरीचिधम्म अभिसम्बुधानो;

छेत्त्वान मारस्य पपुष्फकानि^४ अदस्सन मच्चुराजस्स गच्छे ॥३॥

४७—पुष्फानि हेव^५ पचिनन्त व्यासत्तमनसं^६ नर ।

मुत्त गाम महोघो'व मच्चु आदाय गच्छति ॥४॥

४८—पुष्फानि हेव पचिनन्त व्यासत्तमनसं नर ।

अतित्त येव कामेमु अन्नको कुरुते वस ॥५॥

४९—यथापि भमरो पुष्फ वण्णगन्ध अहेठय ।

पलेति^७ रसमादाय एव गामे मुनी चरे ॥६॥

५०—न परेस विलोमानि न परेस कताकतं ।

अत्तनो'व अवेक्खेय्य कतानि अकतानि च ॥७॥

५१—यथापि रुचिर पुष्फ वण्णवन्त अगन्धकं ।

एव सुभासिता वाचा अफला होति अकुब्बतो ॥८॥

५२—यथापि रुचिर पुष्फ वण्णवन्त सगन्धकं^८ ।

एव सुभासिता वाचा सफला होति कुब्बतो^९ ॥९॥

^१ B. को' मं ।

^२ B. विचेस्सति ।

^३ P. इव पचेस्सति ।

^४ B. सपुष्फकानि ।

^५ F. पुष्फान' एव ।

^६ B. व्यासत्तमानसं ।

^७ Si. पळेति ।

^८ B. सुगन्धकं ।

^९ P. सकुब्बतो ।

- ५३—यथापि पुष्करासिम्हा करियरा^१ मालागुणे बहू ।
 एवं जातेन मच्चनेन कत्तब्बं कुसलं बह्वं ॥१०॥
- ५४—न पुष्पगन्धो पटिवातमेति न चन्दनं तगरं मल्लिका^२ वा ।
 सतञ्च गन्धो पटिवातमेति सब्बा दिसा^३ सप्पुरिसो पवाति^४ ॥११॥
- ५५—चन्दनं तगरं वापि उप्पलं अथ वस्सिकी ।
 एतेस गन्धजातान सीलगन्धो अनुत्तरो ॥१२॥
- ५६—अप्पमत्तो अयं गन्धो या'यं तगरचन्दनी^५ ।
 यो च सीलवत गन्धो वाति देवेसु उत्तमो ॥१३॥
- ५७—तेसं सम्पन्नसीलान अप्पमादविहारिनं ।
 सम्मदञ्जाविमुत्तानं मारो मग्ग न विन्दति ॥१४॥
- ५८—यथा सकारधानस्मि उज्जितस्मि महापथे ।
 पदुम तत्थ जायेथ मुच्चिगन्ध मनोरम ॥१५॥
- ५९—एव सकारभूतेसु अन्धभूते^६ पृथुज्जने ।
 अतिरोचति पञ्जाय सम्मासम्बुद्धसावको ॥१६॥
- पुष्पवग्गो निवृत्तो ॥४॥

^१ B. करिया, F. कयरा ।

^२ B. सब्बदिसा ।

^३ B. तगरचन्दन ।

^४ F. तगरमल्लिका ।

^५ B. पवायति ।

^६ B. अन्धीभूते ।

५—बालवग्गो

- ६०—दीघा जागरतो रत्ति दीघ सन्तस्स योजनं ।
दीघो बालान ससारो सद्धम्म अविजानत ॥१॥
- ६१—चरञ्चे नाधिगच्छेय्य सेय्य सदिसमत्तनो ।
एकचरिय^१ दळ्हं कयिरा नत्थि बाले सहायता ॥२॥
- ६२—पुत्ता म'त्थि धनम्म'त्थि इति बालो विहञ्जाति ।
अत्ता हि^२ अत्तनो नत्थि कुतो पुत्ता कुतो धन ॥३॥
- ६३—यो बालो मञ्जानि बाल्य^३ पण्डितो चापि^४ तेन सो ।
बालो च पण्डितमानी, स वे बालो'ति वुच्चति ॥४॥
- ६४—यावजीवमपि चे^५ बालो पण्डित पयिरूपासति^६ ।
न सो धम्म विजानाति दब्बी सूपरस यथा ॥५॥
- ६५—मुहुत्तमपि चे विञ्ज् पण्डितं पयिरूपासति ।
खिप्प धम्म विजानाति जिह्वा सूपरसं यथा ॥६॥
- ६६—चरन्ति बाला दुम्मेघा अमित्तेनेव अत्तना ।
करोन्तो^७ पापक कम्म यं होति, कटुकप्फल^८ ॥७॥
- ६७—न त कम्म कत साधु य कत्वा अनुत्तप्पति ।
यस्स अस्सुमुखो रोद विपाक पटिसेवति ॥८॥
- ६८—तञ्च कम्म कत साधु य कत्वा नानुत्तप्पति ।
यस्स पतीतो सुमनो विपाक पटिसेवति ॥९॥

^१ B. एकचरिय; F. एकचयं ।

^२ F. बाल्य ।

^३ P. च ।

^४ P. करोन्ता ।

^५ B. अत्ता' पि ।

^६ P. बापि ।

^७ F. पयिरूपासति ।

^८ B. कटुकं फलं ।

६९—मधू'व^१ मञ्जति^२ बालो याव पापं न पच्वति ।

यदा च पच्वती पापं अथ दुक्खं निगच्छति ॥१०॥

७०—मासे मासे कुसग्गेन बालो भुञ्जेथ^३ भोजनं ।

न सो संखतधम्मनं कलं अगघति^४ सोलसि ॥११॥

७१—न हि पाप कत कम्म सज्जु खीर 'व मुच्वति ।

इहन्त^५ बालमन्वेति भस्मच्छन्नो^६ 'व पावको ॥१२॥

७२—यावदेव अनत्थाय जत्त बालस्य जायति ।

हन्ति बालस्य सुक्कस मुद्धमस्स विपानय ॥१३॥

७३—असत^७ भावनमिच्छेय्य पुरेक्खारज्ज्व भिक्खुमु ।

आवासेसु च इस्सरिय पूजा परकुलेसु च ॥१४॥

७४—ममेव कतमञ्जान्तु गिही पब्बजिता उभो ।

ममेवातिवसा अस्सू किच्चाकिच्चेसु किस्मिचि ।

इति बालस्य सद्धकप्पो इच्छा मानो च वड्ढति ॥१५॥

७५—अञ्जा हि लाभूपनिसा अञ्जा निब्बान-नामिनी^८ ।

एवमेत अभिञ्जाय भिक्खु बुद्धस्स सावको ॥

सक्कार नाभिनन्देय्य विवेकमनुब्रूह्ये ॥१६॥

बालवग्गो निट्ठितो ॥५॥

^१ P. मधुवा; F. माधुवा ।

^२ B. भुञ्जेय्य ।

^३ P. बहन्तं ।

^४ B. असन्तभावनं; F. असतं भावं इच्छेय्य ।

^५ P. मज्जती ।

^६ F. S. D. नागघति ।

^७ P. P. मच्छन्नो ।

^८ P. निब्बान ।

६—पण्डितवग्गो

- ७६—निधीन'व पवत्तार य पस्से वज्ज-दस्सिन ।
 निग्गय्ह्वादि मेधावि तादिस पण्डित भजे ।
 तादिम भजमानम्म सेय्यो होति न पापियो ॥१॥
- ७७—ओवदेय्यानुसासेय्य असब्भा च निवारये ।
 सन हि सो पियो होति असत् होति अपियो ॥२॥
- ७८—न भजे पापके मित्ते न भजे पुरिसाधमे ।
 भजेथ मिन्ने कल्याणे भजेथ पुरिमुत्तमे ॥३॥
- ७९—धम्मपीनी मुख मेति विप्पसत्तेन चेतसा ।
 अरियप्पवेदिने^१ धम्मे सदा रमन्ति पण्डितो ॥४॥
- ८०—उदकं हि न्यन्ति नेत्तिका उमुकारा नमयन्ति तेजन ।
 दारु नमयन्ति तच्छका अत्तान दमयन्ति पण्डिता ॥५॥
- ८१—सेलो यथा एकघनो^२ वातेन न समीरति
 एव निन्दापससासु न समिञ्जन्ति पण्डिता ॥६॥
- ८२—यथापि रहदो^३ गम्भीरो विप्पसन्नो अनाविलो ।
 एव धम्मानि सुत्त्वान^४ विप्पसीदन्ति पण्डिता ॥७॥
- ८३—सम्बत्थ वे सप्पुरिसा वजन्ति^५ न कामकामा लपयन्ति सन्तो ।
 सुखेन फुट्ठा अथवा दुखेन न उच्चावच^६ पण्डिता दस्सयन्ति ॥८॥
- ८४—न अत्तहेतु न परस्स हेतु न पुत्तमिच्छे न धन न रट्ठ ।
 न इच्छेय्य^७ अधम्मेन समिद्धिमत्तनो स सीलवा पञ्जावा धम्मिको
 सिया ॥९॥

^१ F. अर्यप्पवेदिने । ^२ P. घणो । ^३ F. रहदो । ^४ P. सुत्त्वाना ।
^५ P. वजन्ती । ^६ F. नच्चावकं । ^७ F. ईनच्छेय्य ।

८५—अप्यका ते षणुस्सेसु ये जना पारगामिनो ।

अथाय इतरा पजा तीरमेवानुधावति^१ ॥१०॥

८६—ये च खो सम्मदक्खाते धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।

ते जना पारमेस्सन्ति^२ मच्चुधेय्य सुदुत्तरं^३ ॥११॥

८७—कण्ह धम्म विप्पहाय सुक्कं भावेय पण्डितो ।

ओका अनोक आगम्म विवेके यत्थ दूरमं ॥१२॥

८८—तत्राभिरतिमिच्छेय्य हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

परियोदपेय्य^४ अत्तान चित्तक्लेमेहि पण्डितो ॥१३॥

८९—येम सम्बोधि-अङ्गोसु सम्मा चित्त सुभावित ।

आदान-पटिनिस्सग्गे अनुपादाय ये^५ रता ।

खीणामवा जुतीमन्तो ते लोके परिनिब्बुता ॥१४॥

पण्डितवग्गो निट्ठितो ॥६॥

^१ P. तीरं एवानुधावति ।

^२ P. पारं एस्सन्ति ।

^३ F. सदुत्तरं ।

^४ F. पर्योदपेय्य ।

^५ P. यङ्गोसु ।

७—अरहन्तवर्गो

- १०—गतद्धिनो विसोकस्स विप्पमुत्तस्स सब्बधि ।
सब्बगन्धप्पहीणस्स परिलाहो न विज्जति ॥१॥
- ११—उय्युज्जन्ति सतीमन्तो न निकेते रमन्ति ते ।
हसा 'व पल्लल हित्वा ओकमोक जहन्ति ते ॥२॥
- १२—येस सन्निचयो नत्थि ये परिज्जातभोजना ।
सुज्जतो अनिमित्तो च विमोक्खो^१ यस्स^२ गोचरो ।
आकासे 'व सकुन्तान गति तेस दुरन्नया ॥३॥
- १३—यस्सा'सवा परिक्खीणा^३ आहारे च अनिस्सितो ।
सुज्जतो अनिमित्तो च विमोक्खो यस्स गोचरो ।
आकासे 'व सकुन्तान पद तस्स दुरन्नय ॥४॥
- १४—यस्सिन्द्रियाणि समथ गतानि, अस्सा यथा सारथिना सुदन्ता ।
पहीनमानस्स अनासवस्स, देवापि तस्स पिहयन्ति तादिनो ॥५॥
- १५—पठवीसमो नो विरुज्जति इन्दखीलूपमो तादि सुब्बतो ।
रहदो 'व अपेतकद्दमो ससारा न भवन्ति तादिनो ॥६॥
- १६—सन्त अस्स^४ मन होति सन्ता वाचा च कम्मच्च ।
मम्मदज्जाविमुत्तस्स उपसन्तस्स तादिनो ॥७॥
- १७—अस्सद्धो अकतज्जू च सन्धिच्छेदो च यो नरो ।
हतावकासो वन्तासो स वे उत्तमपोगिमो ॥८॥
- १८—गामे वा यदि वा रज्जे निन्ने वा यदि वा थले ।
यत्थारहन्तो^५ विहरन्ति न भूमि गमणैय्यक ॥९॥

^१ P. विमोक्खो ।

^२ P. येस ।

^३ P. परिक्खीना ।

^४ P. तस्स ।

^५ F. यत्थ अरहन्तो ।

९९—रमणीयानि^१ अरञ्जानि यत्थ न रमते^२ जनो ।
 वीतरागा रमिस्सन्ति^३ न ते कामगवेसिनो ॥१०॥

अरहन्तबग्गो निट्ठितो ॥७॥

^१ F. रमणीयानं ।

^२ P. रमती ।

^३ F. रमेस्सन्ति ।

८—सहस्सवग्गो

- १००—सहस्समपि^१ चे वाचा अनत्थपदसहिता ।
 एक अत्थपद सेय्यो यं सुत्वा उपसम्मति ॥१॥
- १०१—सहस्समपि^१ चे गाथा अनत्थपदमहिता^२ ।
 एकं गाथापद सेय्यो यं सुत्वा उपसम्मति ॥२॥
- १०२—यो च गाथासत भासे अनत्थपदमहिता^३ ।
 एक धम्मपद सेय्यो यं सुत्वा उपसम्मति ॥३॥
- १०३—यो सहस्स सहस्सेन सङ्गामे मानुसे जिने ।
 एक च जेय्यमतान^४ स वे सङ्गामजुत्तमो ॥४॥
- १०४—अत्ता ह वे जित सेय्यो या चाय इतरा पजा ।
 अत्तदन्तस्स पोसस्स निच्च सञ्जातचारिणो ॥५॥
- १०५—नेव देवो न गन्धब्बो न माग्गे सह ब्रह्मना ।
 जित अपजित कयिरा^५ तथारूपस्स जन्तुनो ॥६॥
- १०६—मासे मासे सहस्सेन यो यजेथ सत सम ।
 एकञ्च भावितत्तान मुहुत्तमपि पूजये ।
 सा येव पूजना सेय्यो यं चे^६ वस्ससत हुत ॥७॥
- १०७—यो च वस्ससत जन्तु अग्गि परिचरे वने ।
 एक च भावितत्तान मुहुत्तमपि पूजये ।
 सा येव पूजना सेय्यो यं चे वस्ससत हुत ॥८॥
- १०८—य किञ्चि यिट्ठ च^७ हुत च^८ लोके, सवच्छर यजेथ पुञ्जपेक्खो^९ ।
 सब्बम्मि त न चतुभागमेति, अभिवादना उज्जुगतेसु सेय्यो ॥९॥

^१ P. सहस्सं अपि ।

^२ P. संहितं ।

^३ F. जेय्यं स अत्तानं ।

^४ F. कयिरा ।

^५ P. च ।

^६ P. व ।

^७ P. पेक्खो ।

- १०९—अभिवादनसीलस्स^१ निच्च बद्धापचायिनो ।
चत्तारो धम्मा बहुवन्ति आयु वण्णो सुख बल ॥१०॥
- ११०—यो च वस्ससत जीवे दुस्सीलो असमाहितो ।
एकाह जीवित सेय्यो सीलवन्तस्स ज्ञायिनो ॥११॥
- १११—यो च वस्ससत जीवे दुप्पञ्जो असमाहितो ।
एकाह जीवित सेय्यो पञ्जावन्तस्स ज्ञायिनो ॥१२॥
- ११२—यो च वस्ससत जीवे कुसीतो हीनवीरियो ।
एकाह जीवित सेय्यो विरियमारभतो दढ्ढ ॥१३॥
- ११३—यो च वस्ससत जीवे अपस्स उदयव्यय^२ ।
एकाह जीवित सेय्यो पस्सतो उदयव्यय^२ ॥१४॥
- ११४—यो च वस्ससत जीवे अपस्स अमन पद ।
एकाह जीवित सेय्यो पस्सतो अमन पद ॥१५॥
- ११५—यो च वस्ससत जीवे अपस्स धम्ममुत्तम ।
एकाह जीवित सेय्यो पस्सतो धम्ममुत्तम ॥१६॥

सहस्सवग्गो निट्ठितो ॥८॥

^१ S1. अभिवादनसीलस्स ।

^२ B. उदयव्ययं ।

९—पापवग्गो

- ११६—अभित्थरेथ कल्याणे पापा चित्त निवारये ।
दन्ध हि करोतो पुञ्ञा पापस्मि रमते^१ मनो ॥१॥
- ११७—पापञ्ञे पुग्गिमा कयिरा न त कयिरा^२ पुनप्पुन ।
न तम्हि छन्द कयिराथ^३ दुक्खो पापस्स उच्चयो ॥२॥
- ११८—पुञ्ञाञ्ञे पुग्गिमा कयिरा^२ कयिराथेन पुनप्पुन ।
तम्हि छन्द कयिराथ^३ सुखो पुञ्ञास्स उच्चयो ॥३॥
- ११९—पापोपि पस्सति भद्र याव पाप न पच्चति ।
यदा च पच्चति पाप अथ पापो पापानि पस्सति ॥४॥
- १२०—भद्रोपि पस्सति पाप याव भद्र न पच्चति ।
यदा च पच्चति भद्र अथ भद्रो भद्रानि पस्सति ॥५॥
- १२१—माप्पमञ्ञेथ पापस्म न मन्त आगमिस्सति ।
उदविन्दुनिपातेन उदकुम्भो^४पि पूरति ।
बालो पूरति^५ पापस्स थोक-थोकम्पि आचिन ॥६॥
- १२२—माप्पमञ्ञेथ पुञ्ञास्स न मन्त आगमिस्सति ।
उदविन्दुनिपातेन उदकुम्भो^४पि पूरति ।
धीरो पूरति^५ पुञ्ञास्स थोक-थोकम्पि आचिन ॥७॥
- १२३—वाणिजो 'व भय मग्ग अप्पसत्थो महद्धनो ।
विस जीवितुकामो व पापानि परिवज्जये ॥८॥
- १२४—पाणिम्हि चे वणो नास्स हरेय्य पाणिना विस ।
नाब्बण विसमन्वेति^६ नत्थि पाप अकुब्बतो ॥९॥

^१ P. रमती ।

^२ B. करियाथ; F. कयराथ ।

^३ Sl. पूरति धीरो ।

^२ B. करिया; F. कयए ।

^४ Sl. पूरति बालो ।

^५ P. वीत्यं ।

१०५—यो अप्पदुट्ठस्स नरस्स दुस्सति सुद्धस्स पोसस्स अतङ्गणस्स ।
तमेव बाल पच्चेति^१ पाप, सुखुमो रज्जो पटिवात 'व खित्तो ॥१०॥

१०६—गब्भमेकं^२ उप्पज्जन्ति^३ निरय पापकम्मिनो ।
सग्ग सुगतिनो यन्ति, परिनिब्बन्ति^४ अनामवा ॥ ११॥

१०७—न अत्तलिक्खे न समुद्धमज्जे न पब्बतान विवर पविस्स ।
न विज्जती सो जगतिपदेसो यत्थट्ठितो^५ मुञ्चेय्य^६
पापकम्मा ॥१२॥

१०८—न अत्तलिक्खे न समुद्धमज्जे न पब्बतान विवर पविस्स ।
न विज्जती सो जगतिपदेसो यत्थट्ठितो^५ न प्पमहेय्य^६ मच्चू^७ ॥१३॥

पापवग्गो निट्ठितो ॥१॥

—

^१ F पति एति ।

^२ F. परिनिब्बन्ति ।

^३ P यत्रट्ठितं ।

^४ F. गब्भमेक ।

^५ P यत्रट्ठितो ।

^६ P. प्सहेय्य ।

^७ P. उप्पज्जन्ति ।

^८ B मुञ्चेय्य ।

^९ P. मच्चू ।

१०—दण्डवग्गो

- १२०—मब्बे तसन्ति दण्डस्स मब्बे भायन्ति मच्चुनो ।
अत्तान उपम कत्वा न हनेय्य न घातये ॥१॥
- १२०—मब्बे तसन्ति दण्डस्स मब्बेस जीविन पिय ।
अत्तान उपम कत्वा न हनेय्य न घातये ॥२॥
- १२१—मुखकामानि भूतानि यो दण्डेन विहसति ।
अत्तनो मुखमेसानो पेच्च मो^१ न लभते मुख ॥३॥
- १२२—मुखकामानि भूतानि यो दण्डेन न हिंसति ।
अत्तनो मुखमेसानो पेच्च मो लभते मुख ॥४॥
- १२३—मा वोच फरुम कञ्चि^२ वृत्ता पटिवदेय्यु^३ त ।
दुक्खा हि सारम्भकथा पटिदण्डा फुमेय्यु^४ न ॥५॥
- १२४—स चे नेरेसि अत्तान कसो उपहतो यथा ।
णम^५ पत्तोमि निव्व्राण सारम्भो ते न विज्जति ॥६॥
- १२५—यथा दण्डेन गोपालो गावां पाचेति गोचर ।
एव जरा च मच्चू^६ च आयुं पाचेन्ति^७ पाणिन ॥७॥
- १२६—अथ पापानि कम्मामि कर बालो न बुज्झति ।
मेहि कम्मेहि दुम्मेधो अग्गिदद्धो^८ व तप्पति ॥८॥
- १२७—यो दण्डेन अदण्डेसु अप्पदुट्ठेसु दुस्सति ।
दसन्नमञ्जानर ठान खिप्पमेव निगच्छति ॥९॥

^१ P पेच्च लभते सुखं ।

^२ B. किञ्चि ।

^३ B पटिवदेय्यु ।

^४ B फुसेय्यु ।

^५ F एसो ।

^६ F. मच्चु ।

^७ B. पाचेति ।

- १३८—वेदनं फरुसं जानिं सरीरस्स च भेदनं ।
गरुक्कं वापि आबाधं चित्तक्खेपं व^१ पापुणे ॥१०॥
- १३९—राजतो वा^२ उपस्सग्गं^३ अब्भक्खानं व दाहणं ।
परिक्खय व^४ ज्वालीनं भोगानं व पभङ्गगुरं^५ ॥११॥
- १४०—अथवस्स^६ अगारानि अग्निं डहति पावको ।
कायस्स भेदा दुप्पज्जो निरयं सोपपज्जति ॥१२॥
- १४१—न नग्गचरिया^७ न जटा न पङ्का नानासका थण्डिलसायिका वा^८ ।
रजोवज्जलं^९ उक्कुटिकप्पघानं सोधेन्ति मच्च अवितिण्णकङ्खत्त ॥१३॥
- १४२—अलङ्कृतो चेपि समं चरेय्यं सन्तो दन्तो नियतो ब्रह्मचारी ।
सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं सो ब्राह्मणो सो समणो स भिक्खू ॥१४॥
- १४३—हिरीनिसेधो पुरिसो कोचिं लोकस्मि^{१०} विज्जति ।
यो^{११} निन्द अप्पबोधति^{१२} अस्सो भद्रो^{१३} कसामिव ॥१५॥
- १४४—अस्सो यथा भद्रो कसानिविट्ठो आतापिनो सवेगिनो भवाथ ।
सद्दायं सीलेन च वीरियेन^{१४} च समाधिना धम्मविनिच्छयेन च ।
सम्पन्नविज्जाचरणा पतिस्सता पहस्सथा^{१५} दुक्खमिदं अनप्पकं ॥१६॥
- १४५—उदकं हि नयन्ति नेत्तिका उमुकारा नमयन्ति तेजनं ।
दारुणं नमयन्ति^{१६} तच्छका अत्तानं दमयन्ति सुब्बना ॥१७॥

दण्डवग्गो निट्ठितो ॥१०॥

^१ B. च ।	^२ P. व ।
^३ B. उपसग्गं ।	^४ P. पभङ्गुरं ।
^५ F. अथयास्स ।	^६ F. चर्या ।
^७ B. च ।	^८ P. रजो च जल्लं । B. रजोजल्लं ।
^९ P. लोकस्मि । B. लोकम्हि ।	^{१०} P. सो ।
^{११} B. अपबोधति ।	^{१२} P. भद्रो ।
^{१३} P. विरियेन ।	^{१४} P. पहस्सथा ।
^{१५} B. दमयन्ति ।	

११—जरावग्गो

- १४६—कोनु^१ हासो किमानन्दो निच्चं पज्जलिते सति ।
अन्धकारेण ओनद्धा पदीप न गवेस्सथ ॥१॥
- १४७—पस्स चित्तकत विम्ब अरुकाय समुस्सितं ।
आतुर बहुसद्धकप्प यस्स नत्थि धुव ठिति ॥२॥
- १४८—परिजिण्णमिद रूप रोगनिड्ड पभङ्गुर^२ ।
भिज्जती पृतिसन्देहो मरणन्त हि जीवित ॥३॥
- १४९—यानि'मानि अपत्थानि अलाबूनेव^३ सारदे ।
कापोतकानि अट्ठीनि तानि दिस्वान का रति ॥४॥
- १५०—अट्ठीन नगर कत ममलोहितलेपन ।
यत्थ जरा च मच्च च मानो मक्खो च ओहितो ॥५॥
- १५१—जीरन्ति वे राजरथा सुचित्ता
अथो सरीरम्पि जर उपेति ।
सतं च धम्मो न जर उपेति
सन्तो ह वे सन्नि पवेदयन्ति ॥६॥
- १५२—अप्पस्मुताय पुरिसो बलिवद्दो'व जीरति ।
मसानि तस्स बड्ढन्ति पञ्चा तस्स न बड्ढति ॥७॥
- १५३—अनेकजातिससार सन्धाविस्स अतिब्बिस ।
गहकारक गवेसन्तो दुक्खा जाति पुनप्पुन ॥८॥
- १५४—गहकारक^१ दिट्ठोसि पुन गेह न काहसि ।
सब्बा ते फासुका भग्गा गहकूट विसङ्खित ।
विसङ्खारगत चित्त तण्हानं खयमज्झगा ॥९॥

^१ B. किन्नु ।

^२ B. F. पभङ्गुणं ।

^३ P. अलापूनेव ।

१५५—अचरित्त्वा ब्रह्मचरियं अलद्धा योब्बने धन ।
जिण्णकोचा'व क्खायन्ति^१ खीणमच्छे'व पल्लले ॥१०॥

१५६—अचरित्त्वा ब्रह्मचरियं अलद्धा योब्बणे^२ धन ।
सेन्ति चापातिखीणा'व पुराणानि अनुत्थुन ॥११॥

जरावग्गो निट्ठितो ॥११॥

१२—असवगो

- १५७—अत्तानं चे पियं जञ्जा रक्खेय्यं तं^१ मुरक्खितं ।
निणमञ्जानरं यामं पटिजग्गेय्यं पण्डितो ॥१॥
- १५८—अत्तानं एव पठमं पटिरूपे^२ निवेसये ।
अथञ्जमनुसामेय्यं न किलिस्सेय्यं पण्डितो ॥२॥
- १५९—अत्तानञ्चे तथा कयिगं^३ यथञ्जमनुसासति ।
सुदन्तो वनं दमेथ अन्ना हि किरं दुद्दमो ॥३॥
- १६०—अत्ता हि अत्तनो नाथो को हि नाथो परो भिया ।
अत्तना'व^४ मुदत्तेन नाथं लभति^५ दुल्लभ ॥४॥
- १६१—अत्तना'व^६ कनं पापं अत्तजं अत्तसम्भव ।
अभिमन्थति^७ दुम्मेधं वजिरं^८ 'व'स्ममय^९ मणिं ॥५॥
- १६२—यस्सच्चन्तदुस्सील्यं^{१०} मालुवा^{११} सालमिवो तत्तं^{१२} ।
करोति सो तथत्तानं^{१३} यथा 'न' इच्छती दिसो ॥६॥
- १६३—सुकरानि अमाधूनि अत्तनो अहिताणि च ।
य वे हितञ्च साधुञ्च त वे परमदुक्करं ॥७॥
- १६४—यो सासनं अरुहतं अरियानं^{१४} धम्मजीविनं ।
पटिक्कोसति दुम्मेधो दिट्ठिं निस्सायं पापिकं ।
फलानि कट्टकस्सेव अत्तहञ्जाय^{१५} फल्लति^{१६} ॥८॥

^१ P. न ।

^२ P. पटिरूपे ।

^३ B. करिया । F. कया ।

^४ P. हि ।

^५ B. लभति ।

^६ B. हि ।

^७ B. F. अभिमन्थति ।

^८ F. वज्र

^९ F. अम्हमन

^{१०} P. यस्स अच्चन्तदुस्सील्यं ।

^{११} F. मालुवा ।

^{१२} P. 'इव' ओत्थत ।

^{१३} P. तथा'त्तानं ।

^{१४} F. अर्यानि ।

^{१५} P. अत्तघञ्जाय

^{१६} P. फल्लति, B. फलति ।

१६५—अत्तना 'व कतं पापं अत्तना सकलिस्सति ।

अत्तना अकत पापं अत्तना 'व विसुज्झति ॥

सुद्धि असुद्धि^१पच्चत्त नञ्जो अञ्ज विसोधये ॥९॥

१६६—अत्तदत्थ परत्थेन बहुनाऽपि न हापये ।

अत्तदत्थमभिञ्जाय सदत्थपसुतो सिया ॥१०॥

अत्तवग्गो निट्ठितो ॥१२॥

१३—लोकवग्गो

- १६७—हीन धम्म न सेवेय्य, पमादेन न सवसे ।
मिच्छादिट्ठि न सेवेय्य न सिया लोक-वड्ढतो^१ ॥१॥
- १६८—उन्निट्ठे नप्पमज्जेय्य धम्म मुचरित चरे ।
धम्मचारी सुख सेति अस्मि लोके परमिह च ॥२॥
- १६९—धम्म चरे मुचरित न त दुच्चरित चरे ।
धम्मचारी सुख सेति अस्मि लोके परमिह च ॥३॥
- १७०—यथा बुब्बुलकं पस्से यथा पस्से मरीचिक ।
एव लोक अवेक्खन्त मच्चुराजा न पस्सति ॥४॥
- १७१—एथ पस्सथिम लोक चिन्त राजपथूपमं^२ ।
यत्थ वाला विसीदन्ति, नत्थि सड्ढगो विजानत ॥५॥
- १७२—यो च पुब्बे पमज्जित्वा पच्छा सो नप्पमज्जति^३ ।
सो'म^४ लोक पभासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥६॥
- १७३—यस्स पाप कत कम्म कुसलेन पिधिय्यति^५ ।
सो'म^६ लोक पभासेति अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥७॥
- १७४—अन्धभूतो अय लोको तनुकेथ विपस्सति ।
सकुत्तो जालमुत्तो'व अप्पोसग्गाय^७ गच्छति ॥८॥
- १७५—हसा'दिच्चपथे यन्ति आकासे यन्ति इद्धिया ।
नीयन्ति धीरा लोकम्हा जेत्वा मार सवाहिणि^८ ॥९॥

^१ P. लोकवड्ढतो ।

^२ B न पमज्जति ।

^३ P. पिधीयति ।

^४ B.F. सवाहनं ।

^५ P. राजरथूपमं ।

^६ P. सो इमं ।

^७ P. अप्पोस्सग्गाय ।

१७६—एक धम्म अतीतस्स मुसावादिस्स जन्तुतो ।
वित्तिण्णपरलोकस्स नत्थि पाप अकारियं ॥१०॥

१७७—न (वे) कदरिया देवलोक वजन्ति
बाला ह वे न प्ससन्ति दान ।
धीरो च^१ दान अनुमोदमानो
तेनेव सो होति सुखी परत्थ ॥११॥

१७८—पयव्या एकरज्जेन मग्गस्स गमनेन वा ।
सब्बलोकाधिपच्चेन सोतापत्तिफलं वर ॥१२॥

लोकवग्गो निर्द्धितो ॥१३॥

- १८९—नेतं खो सरणं खेमं नेतं सरणमुत्तम ।
नेत सरणमागम्म सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥११॥
- १९०—यो च बुद्धञ्च धम्मञ्च सङ्घञ्च सरण गतो ।
चत्तारि अरियसच्चानि^१ सम्मप्यञ्जाय पस्सति ॥१२॥
- १९१—दुक्ख दुक्खसमुप्पाद दुक्खस्स च अतिक्कम ।
अरियञ्च^२ दृढङ्गिक मग्ग दुक्खूपसमगामिन ॥१३॥
- १९२—एत खो सरण खेमं एत सरणमुत्तम ।
एत सरणमागम्म सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥१४॥
- १९३—दुल्लभो पुरिसाजञ्जो न सो सब्बत्थ जायति ।
यत्थ सो जायति धीरो त कुलं सुखमेधति ॥१५॥
- १९४—सुखो बुद्धान उप्पादो सुखा सद्धम्मदेसना ।
सुखा सघस्स सामग्गी समग्गान तपो सुखो ॥१६॥
- १९५—पूजारहे पूजयतो बुद्धे यदि व सावके ।
पपञ्चसमतिककन्ते तिण्णसोकपरिट्ठवे ॥१७॥
- १९६—ते तादिसे पूजयतो निब्बुते अकुतोभये ।
न सक्का पुञ्जा सखातु इमेत्तम्मि केनचि ॥१८॥
- बुद्धवग्गो निट्ठितो ॥१४॥

१५—सुखवग्गो

- १९७—सुसुख वत ! जीवाम वेरिनेसु अवेरितो ।
वेरिनेसु मनुस्सेसु विहराम अवेरितो ॥१॥
- १९८—सुसुख वत ! जीवाम आतुरेसु अनातुरा ।
आतुरेसु मनुस्सेसु विहराम अनातुरा ॥२॥
- १९९—सुसुख वत ! जीवाम उस्सुकेसु अनुस्सुका ।
उस्सुकेसु मनुस्सेसु विहराम अनुस्सुका ॥३॥
- २००—सुसुख वत ! जीवाम येस नो नत्थि किञ्चन ।
पीतिभक्खा भविस्साम देवा आभस्सरा यथा ॥४॥
- २०१—जय वेर पसवति दुक्खं सेति पराजितो ।
उपसन्तो सुख सेति हित्त्वा जयपराजय ॥५॥
- २०२—नत्थि रागसमो अग्गि, नत्थि दोससमो कलि ।
नत्थि खन्धसमा दुक्खा नत्थि सन्तिपर सुख ॥६॥
- २०३—जिघच्छा परमा रोगा, सङ्गखारा परमा दुक्खा ।
एत जत्त्वा यथाभूत निब्बाण परम सुख ॥७॥
- २०४—आरोग्यपरमा^१ लाभा सन्तुट्ठी^२ परम धन ।
विस्सासपरमा^३ जातो निब्बाण परम सुख ॥८॥
- २०५—पविवेकरस पीत्वा रस उपसमस्स च ।
निद्दरो होति निप्पापो धम्मपीतिरस पिव ॥९॥
- २०६—साधु^४ दस्सनमरियान^५ सन्निवासो सदा सुखो ।
अदस्सनेन बालान निच्चमेव सुखी सिया ॥१०॥

^१ B. आरोग्या^० ।

^२ P. सन्तुट्ठि ।

^३ B. विस्सासा^० ।

^४ P. साहु ।

^५ F. अयानं ।

२०७—बालसंगतिचारी^१ हि दीघमद्धान^२ सोचति ।
 दुक्खो बालेहि सवासो अभित्तेनेव सम्बदा ।
 धीरो च सुखसंवासो जातीनं 'व समागमो ॥११॥

२०८—तस्मा हि धीर च पञ्जञ्च बहु-स्सुत च धोरय्हसील^३ वतवन्तमरियं ।
 त तादिस सप्पुरिस सुमेध भजेथ नक्खत्तपथ 'व चन्दिमा ॥१२॥
 सुखवग्गो तिट्ठतो ॥१४॥

^१ P. बालसंगतचारी ।

^२ P. अद्धान ।

^३ B. धोरय्हं ।

१६—पियवग्गो

- २०९—अयोगे युञ्जामत्तान योगस्मिञ्च अयोजय ।
अत्थ हित्वा पियग्गाही पिहेत'तानुयोगिन ॥१॥
- २१०—मा पियेहि समागच्छि^१ अप्पियेहि कुदाचन ।
पियानं^२ अदस्मन दुक्ख अप्पियानञ्च दस्सन ॥२॥
- २११—तस्मा पिय न कयिराथ पियापायो हि पापको ।
गन्था नेम न विज्जन्ति येस नत्थि पियाप्पिय ॥३॥
- २१२—पियतो जायते^३ सोको पियतो जायते^३ भय ।
पियतो विप्पमुत्तस्स नत्थि सोको कुतो भय ? ॥४॥
- २१३—पेमनो जायते^३ सोको पेमनो जायते^३ भय ।
पेमनो विप्पमुत्तस्म नत्थि सोको कुतो भय ? ॥५॥
- २१४—रतिया जायते^३ सोको रतिया जायते^३ भय ।
रतिया विप्पमुत्तस्स नत्थि सोको कुतो भय ॥६॥
- २१५—कामतो जायते^३ सोको कामतो जायते^३ भय ।
कामतो विप्पमुत्तस्म नत्थि सोको कुतो भय ॥७॥
- २१६—तण्हाय जायते^३ सोको तण्हाय जायते^३ भय ।
तण्हाय विप्पमुत्तस्स नत्थि सोको कुतो भय ? ॥८॥
- २१७—सीलदस्सनसम्पन्न धम्मट्ठ सच्चवादिनं ।
अत्तनो कम्म कुब्बान न जनो कुरुते पिय ॥९॥
- २१८—छन्दजातो अनक्खाते मनसा च फुटो सिया ।
कामेसु च अप्पटिबद्धचिन्तो उद्धंसोतो^३ ति वुच्चति ॥१०॥
- २१९—चिरप्पवासि पुरिस दूरतो सोत्थिमागत ।
आतिमित्ता सुहज्जा च अभिनन्दन्ति आगत ॥११॥

^१ P. समागच्छि ।

^२ F. पियान ।

^३ P. जायती ।

२२०—तथेव कतपुञ्जाम्पि अस्मा लोका परं गतं ।
 पुञ्जानि पति^१ गण्हन्ति पियं ज्ञातीष^२ आगतं ॥१२॥
 पियवग्गो निट्ठितो ॥१६॥

१७—कोधवग्गो

- २२१—कोधं जहे विप्पजहेय्य मानं सज्जोजन सन्नमतिकमेय्य ।
त नाम-रूपस्मि असज्जमान अकिञ्चनं नानुपतन्ति दुक्खा ॥१॥
- २२२—यो वे उप्पतित कोध रथ भन्त 'व धारये ।
तमहं सारथि ब्रूमि, रस्मिग्गाहो इतरो^१ जनो ॥२॥
- २२३—अक्कोधेन जिने कोधं असाधु साधुना जिने ।
जिने कदरिय दानेन सच्चेन अलिकवादिन^२ ॥३॥
- २२४—सच्चं भणे न कुज्जेय्य, दज्जा'प्पस्मिम्पि^३ याचितो ।
एतेहि तीहि ठानेहि गच्छे देवान सन्तिके ॥४॥
- २२५—अहिसका ये मुनयो निच्च कायेन सवुता ।
ते यन्ति अच्चुत ठान यत्थ गत्त्वा न सोचरे ॥५॥
- २२६—सदा जागरमानानं अहोरत्तानुसिक्खिन^४ ।
निब्बाण अधिमुत्तान अत्थ गच्छन्ति आसवा ॥६॥
- २२७—पोराणमेत अतुल । नेत अज्जतनामिव ।
निन्दन्ति तुण्हीमासीन,^५ निन्दन्ति बहुभाणिन ।
मितभाणिनमिप्पि निन्दन्ति, नत्थि लोके अनिन्दितो ॥७॥
- २२८—न चाहु न च भविस्सति न चेतर्हि विज्जति ।
एकन्तं निन्दितो पोसो, एकन्तं वा पससितो ॥८॥
- २२९—यञ्चे विञ्जू पससन्ति अनुविच्च सुवे सुवे ।
अच्छिद्दुत्ति मेधावि पञ्जासीलसमाहित ॥९॥
- २३०—नेक्ख^६ जम्बोनदस्सेव को त निन्दितुमरहति ।
देवापि त पसंसन्ति ब्रह्मणाऽपि^७ पससितो ॥१०॥

^१ F. तरो । ^२ P. सच्चेनालिकं । ^३ B. अप्पस्मि ।
^४ D. सिक्खन्तं । ^५ P. तुण्हीमासीनं । ^६ B. निक्खं । ^७ P. ब्रह्मना ।

- २३१—कायप्पकोपं रक्खेय्य कायेन संबुतो सिया ।
 कायदुच्चरितं हिस्वा कायेन सुचरितं चरे ॥११॥
- २३२—वचीप्पकोपं रक्खेय्य वाचाय संबुतो सिया ।
 वची दुच्चरितं हिस्वा वाचाय सुचरितं चरे ॥१२॥
- २३३—मनोप्पकोपं^१ रक्खेय्य मनसा संबुतो सिया ।
 मनोदुच्चरितं हिस्वा मनसा सुचरितं चरे ॥१३॥
- २३४—कायेन संबुता धीरा अथो वाचाय संबुता ।
 मनसा संबुता धीरा ते वे सुपरिसंबुता ॥१४॥
- कोववण्णो निह्मित्तो ॥१७॥

१८—मलवग्गो

- २३५—पाण्डुपलासो^१व^२ दानिसि, यमपुरिसापि च तं^३ उपट्ठिता ।
उय्योगमुखे च तिट्ठसि पायेय्यम्पि च ते न विज्जति ॥१॥
- २३६—सो करोहि दीपमत्तनो खिप्पं वायम पण्डितो भव ।
निद्धन्तमलो अनङ्गणो दिब्बं अरियभूमिमेहिसि^४ ॥२॥
- २३७—उपनीतवयो च दानिसि सम्पयातोसि यमस्स^५ सन्तिके ।
वासोपि च ते^६ नत्थि अन्तरा^७ पायेय्यम्पि च ते न विज्जति ॥३॥
- २३८—सो करोहि दीपमत्तनो खिप्पं वायम पण्डितो भव ।
निद्धन्तमलो अनङ्गणो न पुन^८ जातिजरं उपेहिसि ॥४॥
- २३९—अनुपुब्बेन मेघावी थोकथोक^९ खणे खणे ।
कम्मारो रजतस्सेव निद्धमे मलमत्तनो ॥५॥
- २४०—अयसा 'व मल समुट्ठितं^{१०} तदुट्ठाय^{११} तमेव खादति ।
एवं अतिघोनचारिनं सानि कम्मानी^{१२} नयन्ति दुग्गतिं ॥६॥
- २४१—असज्झायमला मन्ता अनुट्ठानमला घरा ।
मलं वण्णस्स कोसज्ज पमादो रक्खतो मलं ॥७॥
- २४२—मलित्थिया दुच्चरित मच्छेर ददतो मलं ।
मला वे पापका घम्मा अस्मि लोके परम्हि च ॥८॥
- २४३—ततो मला मलतरं अविज्जा परमं मलं ।
एत मल पट्टवान् निम्मला होथ भिक्खवो ॥९॥
- २४४—सुजीव अहिरिकेन काकसूरेन धंसिना ।
पक्खन्दिना पगम्भेन संकिलिट्ठेन जीवितं ॥१०॥

^१ B. ते । ^२ B. उपेहिसि । ^३ B. नास्ति । ^४ B. वासो ते ।
^५ B. अन्तरे । ^६ F. न पुनं । ^७ Sl. थोकं थोकं । ^८ B. समुट्ठाय ।
^९ B. तनुट्ठाय । ^{१०} P. सककम्मानी ।

- २४५—हिरीमता च दुज्जीवं निच्च सुचिगवेसिना ।
अलीनेन'पगम्भेन सुद्धाजीवेन पस्सता ॥११॥
- २४६—यो पाणमतिपातेति मुसावादञ्च भासति ।
लोके अदिन्न आदियति परदारञ्च गच्छति ॥१२॥
- २४७—सुराभेरयपानञ्च यो नरो अनुयुञ्जति ।
इधेवमेसो लोकस्मि मूलं खनति अत्तनो ॥१३॥
- २४८—एव भो पुरिस ! जानाहि पापधम्मा असञ्जना ।
मा त लोभो अधम्मो च चिर^१ दुक्खाय रत्थयुं^२ ॥१४॥
- २४९—ददन्ति^३ वे यथासद्ध यथापसादन जनो ।
तत्थ यो^४ मकु भवति परेस पानभोजने ।
न सो दिवा वा रत्ति वा समार्थि अधिगच्छति ॥१५॥
- २५०—यस्स च त^५ समुच्छिन्न मूलधच्च समूहत् ।
स वे दिवा वा रत्ति वा समार्थि अधिगच्छति ॥१६॥
- २५१—नत्थि रागममो अग्नि नत्थि दामममो गहो ।
नत्थि मोहमम जाल नत्थि तण्हासमा नदी ॥१७॥
- २५२—सुदस्स वज्जमञ्जोम अत्तनो पन दुट्ठम ।
परेस हि सो वज्जानि ओपुणाति यथाभुम ।
अत्तनो पन छादेति कालं 'व'^६ किन्वा सटो ॥१८॥
- २५३—परवज्जानुपस्सिस्स निच्च उज्झानमञ्जितो ।
आसवा तस्स वड्ढन्ति आग स आसवक्कया ॥१९॥
- २५४—आकासे च पद नत्थि समणो नत्थि वाहिरे ।
पपञ्चाभिरता पजा निप्पपञ्चा तथागता ॥२०॥
- २५५—आकासे च पद^७ नत्थि ममणो नत्थि वाहिरे ।
सद्धखारा सस्सता नत्थि, नत्थि बुद्धानमिञ्जित ॥२१॥

मलवग्गो निट्ठितो ॥१८॥

^१ B. पटं ।

^२ B. रत्थसु ।

^३ P. ददाति । ^४ B. S. सो ।

^५ P. चेतं ।

^६ B. कली' व ।

^७ P. नास्ति । B. वा ।

१९—धम्मदुवग्गो

- २५६—न तेन होति धम्मट्ठो येनत्थ सहसा^१ नये ।
 यो च अत्थ अनत्थञ्च उभो निच्छेय्य पण्डितो ॥१॥
- २५७—असाहमेन धम्मेन समेन नयती परे ।
 धम्मम्म गुत्तो मेधावी धम्मट्ठो'ति पवुच्चति ॥२॥
- २५८—न तेन पण्डितो होति यावता बहु भासति ।
 खेमी अवेगी अभयो पण्डितो'ति पवुच्चति ॥३॥
- २५९—न तावता धम्मधरो यावता बहु भासति ।
 यो च अप्पप्पि गुत्तवान् धम्म कायेन पस्सति ।
 स वे धम्मधरो होति यो धम्म नप्पमज्जति ॥४॥
- २६०—न तेन धेरो होति^२ येन'म्म पलित सिरो ।
 परिपक्को वयो तम्म मोघजिण्णो'ति वुच्चति ॥५॥
- २६१—यस्मि सच्चञ्च धम्मो च अहिंसा सञ्जमो दमो ।
 स वे वन्तमलो धीरो धेरो^३ 'ति पवुच्चति ॥६॥
- २६२—न वाक्करणमन्तेन वण्णपोक्खरताय वा ।
 साधुरूपो नरो होति इस्सुकी मच्छरी मठो ॥७॥
- २६३—यस्स चेत समुच्छिन्न मूलधच्च समूहत ।
 स वन्तदोसो मेधावी साधुरूपो 'ति वुच्चति ॥८॥
- २६४—न मुण्डकेन समणो अव्वतो अलिक भण ।
 इच्छालोभसमापन्नो^४ समणो कि भविस्सति ॥९॥
- २६५—यो च समेति पापानि अणु थूलानि सब्वसो ।
 समितत्ता हि पापान^५ समणोति पवुच्चति ॥१०॥

^१ B. साहसा ।

^४ P. इच्छालोभ^० ।

^२ F. भवति ।

^५ B. पापानि ।

^३ F. धवरो ।

- २६६—न तेन भिक्खु (सो) होति^१ यावता भिक्खत्ते पदे ।
 विस्सं धम्मं समादाय भिक्खु होति न तावता ॥११॥
- २६७—यो^२ धं पुञ्जञ्च पापञ्च बाहिरया ब्रह्मचरियया^३ ।
 सञ्जलाय लोके चरति स वे भिक्खू^४ति वुच्चति ॥१२॥
- २६८—न मोनेन मुनी होति मुत्तरूपो अधिद्वसु ।
 यो च तुलं^५ 'व पग्गय्ह वरमादाय पण्डितो^६ ॥१३॥
- २६९—पापानि परिवज्जेति स मुनी तेन सो मुनि ।
 यो मुनाति उभो लोके मुनी तेन पवुच्चति ॥१४॥
- २७०—न तेन अरियो होति येन पाणानि हिंसति ।
 अहिंसा सब्बपाणान् अरियो^७ति पवुच्चति ॥१५॥
- २७१—न सीलव्वतमत्तेन बाहुमच्चने वा पन^८ ।
 अथवा समाधिलाभेन दिविच्चसयनेन^९ वा ॥१६॥
- २७२—फुसाभि नेक्खम्मसुख अपुथुज्जनमेवित ।
 भिक्खू^{१०} विस्साममापादि अप्पत्तो^{११} आमवक्कयं ॥१७॥
- धम्मदूठवगो निट्ठितो ॥१९॥

^१ F. भवति । ^२ F. चर्यया । ^३ P. पणितो । ^४ P. पुन ।
^५ B. S. विवित्तं । ^६ P. भिक्खु । ^७ B. Si. अपत्तो ।

२०—मगगवगो

- २७३—मगगानट्टकगिको सेट्ठो सच्चानं चतुरो पदा ।
विरागो सेट्ठो धम्मानं द्विपदानञ्च^१ चक्खुमा ॥१॥
- २७४—एसो'ब^२ मगगो नत्थ'ञ्जो दस्सनस्स विसुद्धिया ।
एत हि तुम्हे पटिपज्जथ मारस्सेतं पमोहनं^३ ॥२॥
- २७५—एतं हि तुम्हे पटिपन्ना दुक्खस्सन्त करिस्सथ ।
अक्खातो वे मया मगगो अञ्जाय सल्लसन्थन ॥३॥
- २७६—तुम्हेहि किच्च आतप्प अक्खातारो तथागता ।
पटिपन्ना पमोक्खन्ति ज्ञायिनो मार्गबन्धना ॥४॥
- २७७—सब्बे सङ्खारा अनिच्चा 'ति यदा पञ्जाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मगगो विसुद्धिया ॥५॥
- २७८—सब्बे सङ्खारा दुक्खा 'ति यदा पञ्जाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मगगो विसुद्धिया ॥६॥
- २७९—सब्बे धम्मा अनत्ता 'ति यदा पञ्जाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दति दुक्खे एस मगगो विसुद्धिया ॥७॥
- २८०—उट्ठानकालमिह अनुट्ठहानो युवा बली आलसिय उपेता ।
ससन्न सङ्कप्पमनो^४ कुसीतो पञ्जाय मगग अलसो न विन्दति ॥८॥
- २८१—वाचानुग्गवी मनसा सुसवुतो कायेन च अकुसल न कयिरा ।
एते तयो कम्मपथे विसोधये आराधये मगगमिसिण्वेदित ॥९॥
- २८२—योगा वे जायती भूरि अयोगा भूरिसङ्खयो ।
एत द्वेधापथ जत्त्वा भवाय विभवाय च ।
तथ'तान निवेसेय्य यथा भूरि पवड्ढति ॥१०॥

^१ P. द्विपदानं ।

^२ F. एसेब ।

^३ P. पमोचनं ।

^४ B. सम्पन्नमनो, द्र० संसत्तमतो ।

२८३—वनं छिन्द्य मा क्वचन वनतो जायती भयं ।

छेत्वा वनञ्च^१ वनयञ्च^२ निब्वणा होष भिक्खवो ! ॥११॥

२८४—यावं हि वनयो न छिज्जति^३ अनुमत्तोपि नरस्स नारिखु ।

पटिबद्धमतो न ताव सो बच्छो खीरपको^४ 'व मातरि ॥१२॥

२८५—उच्छिन्द सिनेहमततो कुमुदं सारदिकं 'व पाणिना ।

सन्तिमग्गमेव ब्रूय निब्वान मुगतेन देसितं ॥१३॥

२८६—इध वस्स वसिस्सामि इध हेमन्तगिम्हिमु^५ ।

इति वालो विचिन्तेति^६ अन्नराय न बुज्जति ॥१४॥

२८७—त पुत्तपमुसम्मत^७ व्यामतमतम नर ।

मुत्त गाम महोषो 'व मच्चु आदाय गच्छति ॥१५॥

२८८—न सन्ति पुत्ता ताणाय न पिता नार्पि^८ बन्धवा ।

अन्नकेनार्धिपन्नस्स नन्थि जानियु ताणना ॥१६॥

२८९—एतमन्धवम अत्त्वा पण्डितो मीलमवनो ।

निब्वान-गमत मग्ग पिप्पमेव विमोचये ॥१७॥

मग्गवग्गो निद्रितो ॥२०॥

^१ B. वनं ।

^४ P. खीरपनो ।

^७ P. पट्टमतं ।

^२ P. व ।

^५ P. गिम्हिखु ।

^८ P. न' अपि ।

^३ B. भिज्जति ।

^६ B. विचिन्तेसि ।

२१—पकिष्णकवग्गो

- २९०—मत्तामुखपरिच्चागा पस्से वे विपुलं सुखं ।
चजे मत्तामुख धीरो सम्पस्स विपुलं सुखं ॥१॥
- २९१—परदुक्खूपदानेन^१ यो^२ अत्तनो सुखमिच्छति ।
वेरमसग्गमसट्ठो वेरा सो न पमुच्चति^३ ॥२॥
- २९२—य हि किच्च तदपविद्ध^४ अकिच्च पन कयिरति^५ ।
उन्नलान पमनान तेम वड्ढन्ति आसवा ॥३॥
- २९३—येसञ्च मुसमारद्धा निच्च कायगता सति ।
अकिच्चन्ने न मेवन्ति किच्चे सातच्चकारिनो ।
सतान सम्पजानान अत्थ गच्छन्ति आसवा ॥४॥
- २९४—मातर पितर हत्त्वा राजानो द्वे च खत्तिये ।
रट्ठ सानुचर हत्त्वा अनीघो याति ब्राह्मणो ॥५॥
- २९५—मातर पितर हत्त्वा राजानो द्वे च मोत्थिये ।
वेय्यग्घपञ्चम हत्त्वा अनीघो याति ब्राह्मणो ॥६॥
- २९६—सुप्पबुद्ध पबुज्झन्ति सदा गोतमसावका ।
येस दिवा च रत्तो च निच्च बुद्धगता सति ॥७॥
- २९७—सुप्पबुद्ध पबुज्झन्ति सदा गोतमसावका ।
येस दिवा च रत्तो च निच्च धम्मगता सति ॥८॥
- २९८—सुप्पबुद्ध पबुज्झन्ति सदा गोतमसावका ।
येस दिवा च रत्तो च निच्च सङ्गमगता सति ॥९॥
- २९९—सुप्पबुद्ध पबुज्झन्ति सदा गोतमसावका ।
येस दिवा च रत्तो च निच्च कायगता सति ॥१०॥

^१ B. दुक्खुप्पदानेन ।

^२ P. नास्ति ।

^३ Si. परिमुच्चति ।

^४ P. अपविद्धं ।

^५ B. किरिया, F. कयिरति ।

- ३००—सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति सदा योतमसावका ।
 येसं दिवा च रत्तो च अहिंसाय रतौ मनो ॥११॥
- ३०१—सुप्पबुद्धं पबुज्झन्ति सदा योतमसावका ।
 येसं दिवा च रत्तो च भावनाय रतौ मनो ॥१२॥
- ३०२—दुप्पब्बज्जं दुरभिरमं दुरावासा वरा पुत्ता ।
 दुक्खो समानसवासो दुक्खानुपतितद्दगू ।
 तस्मा न च अद्दगू सिया न च दुक्खानुपतितो सिया^१ ॥१३॥
- ३०३—सद्धो सीलेन सम्पन्नो यसोभोगसमप्पितो ।
 यं यं पदेम भजति तत्थ तत्थेव पूजितो ॥१४॥
- ३०४—दूरे सन्तो पकासेन्ति^२ हिमवन्तो^३ व पम्बतो ।
 असन्नेत्थ न दिस्सन्ति रत्ति^४ खित्ता यथा मग ॥१५॥
- ३०५—एकामन एकमेय्य एकोचरमतन्दिनो ।
 एको दमयमत्तान वनन्ते रमितो^५ सिया ॥१६॥

पकिण्णकवग्गो निट्ठितो ॥२१॥

^१ B. नास्ति ।

^२ B. रत्तिं ।

^३ B. पकासन्ति ।

^४ B. रमती ।

२२—निरयवग्गो

३०६—अभूतवादी निरयं उपेति यो वापि^१ कत्त्वा 'न करोमी' ति चाह ।

उभोपि ते पेच्च समा भवन्ति निहीन^२ कम्मा मनुजा परत्थ ॥१॥

३०७—कासावकण्ठा बहवो पापघम्मा असञ्जता ।

पापा पापेहि कम्मेहि निरयन्ते उपपज्जरे^३ ॥२॥

३०८—सेय्यो अयोगुलो भुत्तो तत्तो अग्गिसिखूपमो ।

यञ्चे भुञ्जेय्य दुस्सीलो रट्ठपिण्ड असञ्जतो ॥३॥

३०९—चत्तारि ठानानि नरो पमत्तो आपज्जती परदारूपसेवी ।

अपुञ्जालाभ न निकामसेय्य निन्द ततीय निरय चतुत्थ ॥४॥

३१०—अपुञ्जालाभो च गती च पापिका,

भीतस्म भीताय रती च थोकिका ।

राजा च दण्ड गरुक् पणेति

तस्मा नरो परदार न सेवे ॥५॥

३११—कुसो यथा दुग्गहीतो हत्थमेवानुकन्ति ।

सामञ्जा दुप्परामट्ठ निरयायुप^४ कड्ढति ॥६॥

३१२—य किञ्चि सिथिल^५ कम्म सङ्गकिलिट्ठ च य वत^६ ।

सङ्गकस्सर ब्रह्मचरिय न तं होति महप्फल ॥७॥

३१३—कयिरञ्चे^७ कयिराधेन^८ दळ्हमेन परक्कमे ।

सिथिलो^९ हि परिब्बाजो^{१०} भिय्यो आकिरते रजं ॥८॥

^१ B. वापि ।

^२ P. निहीरम ।

^३ P. उपपज्जरे ।

^४ Si. निरयाय ।

^५ F. सठिलं ।

^६ B. कतं ।

^७ P. कयिरा ।

^८ F. कयराध ।

^९ F. सठिलो ।

^{१०} B. परिब्बाजो ।

- ३१४—अकर्तं दुष्कर्तं^१ सेव्यो पच्छा तपति^२ दुष्कर्तुः ।
 कतञ्च सुकर्तं सेव्यो यं कत्वा नानुतप्यति ॥१॥
- ३१५—नगरं यथा पञ्चन्तं गुप्तं सन्तरवाहिरं ।
 एवं गोपेय अत्तानं खणो वे मा उपख्यता ।
 खणातीता हि सोचन्ति निरयम्भु समप्यिता ॥१०॥
- ३१६—अलज्जिता ये लज्जन्ति लज्जिता ये न लज्जरे ।
 मिच्छादिद्विसमादाना सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥११॥
- ३१७—अभये च भयदस्सिनो भये च^३ अभयदस्सिनो ।
 मिच्छादिद्विसमादाना सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥१२॥
- ३१८—अवज्जे वज्जमतिनो वज्जे चावज्जदस्सिनो ।
 मिच्छादिद्विसमादाना मत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥१३॥
- ३१९—वज्जञ्च वज्जतो आत्वा अवज्जञ्च अवज्जतो ।
 सम्मादिद्विसमादाना सत्ता गच्छन्ति मुग्गतिं ॥१४॥
- निरयवग्गो निद्वितो ॥२२॥

^१ B. दुष्कर्तं ।^२ B. तप्यति ।^३ P. चाभय ।

२३—नागवग्गो

- ३२०—अहं नागो'व सङ्गामे चापतो^१ पतितं सरं ।
वतिवाक्यं तितिक्षिस्सं दुस्सीलो हि बहुज्जनो ॥१॥
- ३२१—दन्तं नयन्ति समितिं दन्त राजाभिरूहति ।
दन्तो सेट्ठो मनुस्सेसु यो'तिवाक्यं तितिक्षति ॥२॥
- ३२२—वर अस्सतरा दन्ता आजानीया च सिन्धवा ।
कुञ्जरा च महानागा अत्तदन्तो ततो वर ॥३॥
- ३२३—नहि एतेहि यानेहि गच्छेय्य अगतं दिस ।
यथाऽत्तना^२ मुदन्नेन दन्तो दन्तेन गच्छति ॥४॥
- ३२४—धनपालको नाम कुञ्जरो कटकप्पभेदनो^३ दुन्निवारयो ।
बद्धो कवल न भुञ्जति सुमरति नागवनस्स कुञ्जरो ॥५॥
- ३२५—मिद्धी यदा होति महग्घसो च निहायिता सम्परिवत्तसायी ।
महावराहो 'व निवापपुट्ठो पुत्तपुत्त गम्भमुपेति मन्दो ॥६॥
- ३२६—इदं पुरे चित्तमचारि चारिक^४
येनिच्छक यत्थ काम यथासुख ।
तदज्ज'ह निग्गहेस्सामि^५ योनिसो
हत्थिप्पभिन्न विय अङ्कुसग्गहो ॥७॥
- ३२७—अप्पमादरता होथ स-चित्तमनुरक्खथ ।
दुग्गा उद्धरथ'त्तान पङ्के सत्तो'व^६ कुञ्जरो ॥८॥
- ३२८—सचे लभेथ निपक सहाय सद्धि चर साधुविहारिधीर ।
अभिभूय्य सब्बानि परिस्सयानि चरेय्य तेन'त्तमनो सतीमा ॥९॥

^१ P. चापातो । ^२ F. यत्थ' । ^३ P. कटुकप्पभेदनो । B. कटुकभेदनो ।

^४ P. चारितं । B. Si. चरितं । ^५ B. निग्गहिस्सामि । ^६ B. सत्तो ।

- ३२९—नो चे लभेय निपकं सहाय सद्धि चरं साधुविहारिधीरं ।
 राजा'व रट्ठं विजितं पहाय एको चरे मातङ्ग 'रञ्जेव नागो ॥१०॥
- ३३०—एकस्स चरितं सेय्यो नत्थि बाले सहायिता ।
 एको चरे न च पापानि कयिरा अप्पोसुक्को मातङ्ग 'रञ्जे'व
 नागो ॥११॥
- ३३१—अत्थमिह जातमिह सुखा सहाया तुट्ठी सुखा या इतरीतरेन ।
 पुञ्जं सुख जीवितसङ्खयमिह सब्बस्स दुक्खस्स सुख पहाण ॥१२॥
- ३३२—सुखा मत्तेय्यता^१ लोके अथो पेत्तेय्यता सुखा ।
 सुखा सामञ्जाता लोके अथो ब्रह्मञ्जाता सुखा ॥१३॥
- ३३३—सुख याव जरा सील सुखा सद्धा पतिट्ठिता ।
 सुखो पञ्जाय^२ पटिलाभो पापान अकरण सुख ॥१४॥
- नागवग्गो निट्ठितो ॥२३॥

२४—तण्हावगो

- ३३४—मनुजस्स पमत्तचारिणो तण्हा बड्ढति मालुवा विय ।
 सो पलवती^१ दुरादुर फलमिच्छ' 'व वनस्मि^२ वानरो ॥१॥
- ३३५—य एसा सहती^३ जम्मि^४ तण्हा लोके विसत्तिका ।
 सोका तस्स पबड्ढन्ति अभिवड्ढ^५ 'व वीरणं ॥२॥
- ३३६—यो चेत्त सहती जम्मि^६ तण्ह लोके दुरच्चयं ।
 सोका तम्हा पपतन्ति उदविन्दू 'व पोक्खरा ॥३॥
- ३३७—त वो वदामि भद्दं वो यावन्तेत्थ समागता ।
 तण्हाय मूल खणथ उसीरत्थो 'व बीरणं
 मा वो नल'व सोतो'व मारो भञ्जि पुनप्पन ॥४॥
- ३३८—यथापि मूले अनुपद्दवे दळ्हे छिन्नोपि रुक्खो पुनरेव रूहति ।
 एवम्पि तण्हानुसये अनूहते निब्बत्तति दुक्खमिद पुनप्पुन ॥५॥
- ३३९—यस्स छत्तिसती सोता मनापस्सवणा भुसा ।
 वाहा^७ वहन्ति दुर्हिट्ठि सङ्कप्पा रागनिस्सिता ॥६॥
- ३४०—सवन्ति सब्बधि^८ सोता लता उब्भिज्ज^९ तिट्ठति ।
 तच्च दिस्वा लत जात मूल पञ्जाय छिन्दथ ॥७॥
- ३४१—सरित्तानि सिनेहितानि च सोमनस्सानि भवन्ति^{१०} जन्तुनो ।
 ते सोतसिता^{११} सुखेसिनो ते वे जाति-जरूपगा नरा ॥८॥
- ३४२—तसिणाय पुरक्खता पजा परिसप्पन्ति ससो 'व बाधितो ।
 सञ्जोजनसङ्गसत्तका^{१२} दुक्खमुपेन्ति पुनप्पुनं चिराय ॥९॥

^१ P. प्लवति । B पलवेति ।

^२ P. वनम्हि । ^३ B. सहते ।

^४ P. जम्मी ।

^५ B. अभिवट्ठं । P. अभिवट्ठं ।

^६ B. महा ।

^७ P. सब्बधी । F. सब्बपु ।

^८ B. उप्पज्ज ।

^९ B. होन्ति ।

^{१०} P. सातसिता ।

^{११} Si. सत्ता ।

- ३४३—तसिणाय पुरक्खता पजा परिसप्पन्ति ससो'व बाधितो ।
तस्मा तसिनं विनोदये भिक्खू आकङ्खी^१ विरागमत्तनो ॥१०॥
- ३४४—यो निब्बनथो वनाधिमुत्तो वनमुत्तो वनमेव धावति ।
त पुगलमेव पस्सथ मुत्तो बन्धनमेव धावति ॥११॥
- ३४५—न त दळ्ह^२ बन्धनमाहु धीरा यदायस दाहज पब्बजञ्च ।
सारत्तरत्ता मणिकुण्डलेसु पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्खा ॥१२॥
- ३४६—एत दळ्ह बन्धनमाहु धीरा ओहारिण सिथिल दुप्पमुञ्च ।
एतम्पि छेत्त्वान परिब्वजन्ति अनपेक्खिनो^३ कामसुख पहाय ॥१३॥
- ३४७—ये रागरत्तानुपतन्ति सोत सय कत मक्कटको 'व जालं ।
एतम्पि छेत्त्वान वजन्ति धीरा अनपेक्खिनो सब्बदुक्ख पहाय ॥१४॥
- ३४८—मुञ्च पुरे मुञ्च पच्छतो मज्झे मुञ्च भवस्स पारगू ।
सब्बत्थ विमुत्तमानसो न पुन जातिजर उपेहिंसि ॥१५॥
- ३४९—वितक्कपमथितस्स जन्तुनो निब्वरागस्स सुभानुपस्सिनो ।
भिय्यो^४ तण्हा पवड्ढति एस खो दळ्ह करोति बन्धन ॥१६॥
- ३५०—वितक्कूपसमे च यो रतो असुभ भावयति सदा सतो ।
एस खो व्यन्तिकाहिनी^५ एसच्छेज्जति^६ मारबन्धन ॥१७॥
- ३५१—निट्ठङ्गतो असन्तासी वीततण्हो अनङ्गणो ।
उच्छिज्ज^७ भवसल्लानि अन्तिमोय' समुस्सयो ॥१८॥
- ३५२—वीततण्हो अनादानो निरुत्तिपदकोविदो ।
अक्खरान सन्निपात जञ्जा पुब्बापरानि^८ च ।
स वे अन्तिमसारीरो महापञ्जो'ति वुच्चति ॥१९॥
- ३५३—सब्बाभिभू सब्बविदूहमग्निं सब्बेसु धम्मेसु अनूपलितो ।
सब्बञ्जहो तण्हक्खये विमुत्तो सय अभिञ्जाय कमुद्दिसेय्यं ॥२०॥

^१ B. आकङ्खन्तो । “भिक्खू”—नास्ति ।

^२ F. अनपेक्खिनो ।

^३ P. काहिंति । F. वियन्तिकाहिंति ।

^४ P. अच्छिदि । F. अच्छिद ।

^५ B. दळ्हं न तं ।

^६ P. भीयो ।

^७ P. एसच्छेच्छति ।

^८ S. Si. पुब्बापरानि ।

- ३५४—सब्बदान धम्मदान जिनाति^१ सब्ब रस धम्मरसो जिनाति ।
 सब्ब रति धम्मरती जिनाति तण्हक्खयो सब्बदुक्ख जिनाति ॥२१॥
- ३५५—हनन्ति भोगा दुम्मेध नो चे^२ पारगवेसिनो ।
 भोगतण्हाय दुम्मेधो हन्ति अज्जेव^३ अत्तन^४ ॥२२॥
- ३५६—तिणदोसानि खेत्तानि रागदोसा अय पजा ।
 तस्मा हि वीतरागेसु दिन्न होति महप्फल ॥२३॥
- ३५७—निणदोसानि खेत्तानि दोसदोसा अय पजा ।
 तस्मा हि वीतदोसेसु दिन्न होति महप्फल ॥२४॥
- ३५८—निणदोसानि खेत्तानि मोहदोसा अय पजा ।
 तस्मा हि वीतमोहेसु दिन्न होति महप्फल ॥२५॥
- ३५९—निणदोसानि खेत्तानि इच्छादोसा अय पजा ।
 तस्मा हि विगतिच्छेसु दिन्न होति महप्फल ॥२६॥
- तण्हावग्गो निट्ठितो ॥२४॥

^१ P. जिणाति ।

^३ B. च ।

^२ P. वे ।

^४ S. अत्तनो ।

२५—भिक्षुवग्गो

- ३६०—चक्खुना सवरो साधु साधु सोतेन सवरो ।
घाणेन सवरो साधु माधु जिह्वाय सवरो ॥१॥
- ३६१—कायेन सवरो साधु, साधु वाचाय सवरो ।
मनसा सवरो साधु माधु सब्बत्थ सवरो ।
सब्बत्थ सबुतो भिक्खु सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥२॥
- ३६२—हृत्थमञ्जातो पादसञ्जातो वाचाय सञ्जातो सञ्जातुत्तमो ।
अञ्जनरतो समाहितो एको सन्तुसितो तमाहु भिक्खु ॥३॥
- ३६३—यो मुखसञ्जातो भिक्खू मन्तभाणी^१ अनुद्धतो ।
अत्थ धम्मञ्च दीपेति मधुर तम्म भासितं ॥४॥
- ३६४—धम्ममारामो धम्मरतो धम्म अनुविचिन्तय ।
धम्म अनुस्सर भिक्खु सद्धम्मा न पग्गिहायति ॥५॥
- ३६५—सलाभ नातिमञ्जेय्य, नाञ्जेस पिह्य चरे ।
अञ्जेस पिह्य भिक्खु समाधि नाधिगच्छति ॥६॥
- ३६६—अप्पलाभोपि चे भिक्खु स-लाभ नातिमञ्जाति ।
त वे देवा पससन्ति सुद्धाजीवि^२ अनन्दित ॥७॥
- ३६७—सब्बसो नाम-रूपस्मि यम्म नत्थि ममायित ।
असता च न सोचन्ति स वे भिक्खू^३ ति वुच्चति ॥८॥
- ३६८—मेत्ताविहारी यो भिक्खु पमन्नो बुद्धसासने ।
अधिगच्छे पद सन्त सङ्खारूपसम सुख ॥९॥
- ३६९—मिञ्च भिक्खु^४ इम नाव मित्ता ने लहुमेस्सति ।
छेत्त्वा रागञ्च दोमञ्च ततो निब्बानमेहिंसि ॥१०॥
- ३७०—पच्च छिन्दे पञ्च जहे पञ्चवुत्तरि^५ भावये ।
पञ्च सङ्गातिगो भिक्खु ओघनिण्णो^६ ति वुच्चति ॥११॥

^१ P. मत्तभाणी ।

^२ P. सुद्धाजीवं ।

^३ P. पञ्च च' उत्तरि ।

- ३७१—झाय भिक्खू^१ । मा च पामदो मा ते कामगुणे भमस्सु^२ चित्त ।
मा लोहगुल गिली पमत्तो मा कदी दुक्खमिदन्ति डग्गमानो ॥१२॥
- ३७२—नत्थि ज्ञान अपञ्चास्स पञ्चा नत्थि अज्ञायतो^३ ।
यम्हि ज्ञानञ्च पञ्चा च स वे निब्बाणसत्तिके ॥१३॥
- ३७३—सुञ्चागार पविट्टस्स सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।
अमानुसी रती होति सम्मा धम्म विपस्सतो ॥१४॥
- ३७४—यतो यतो सम्मसति खन्धान उदयब्बय^४ ।
लभती पीतिपामोज्ज अमत त विजानत ॥१५॥
- ३७५—तत्रायमादि भवति इध पञ्चास्स भिक्खुनो ।
इन्द्रियगत्ती^५ सन्तुट्ठी पातिमोक्खे च सवरो ।
मित्ते भजस्सु कल्याणे मुद्धाजीवे अतन्दिने ॥१६॥
- ३७६—पटिसन्धारवुत्तस्स^६ आचारकुसलो सिया ।
ततो पामोज्जबहुलो दुक्खस्सन्त करिस्सति^७ ॥१७॥
- ३७७—वस्सिका विय पुप्फानि मद्दवानि पमुञ्चति ।
एव रागञ्च दोमञ्च विप्पमुञ्चेथ भिक्खवो^८ ॥१८॥
- ३७८—सन्तकायो सन्तवाचो सन्तवा सुसमाहितो ।
वन्तलोकाभिसो भिक्खू उपसन्तो 'ति वुच्चति ॥१९॥
- ३७९—अत्तना चोदय'त्तान पटिवासे^९ अत्तमत्तना ।
सो अत्तगुत्तो सतिमा सुख भिक्खू विहाहिसि ॥२०॥
- ३८०—अत्ता हि अत्तनो नाथो अत्ता हि अत्तनो गति ।
तस्मा सञ्जामयत्तान अस्स भद्र'व वाणिजो ॥२१॥
- ३८१—पामोज्जबहुलो भिक्खु पसन्नो बुद्धसासने ।
अधिगच्छे पद सन्त सङ्खारूपसम सुख ॥२२॥
- ३८२—यो ह वे दहरो भिक्खु युञ्जते बुद्धसासने ।
सो इम लोक पभासेति अन्धामुत्तो 'व चन्दिमा ॥२३॥

भिक्खुवग्गो निट्ठितो ॥२५॥

^१ Si. भवस्सु ।

^२ P. अज्ञायतो ।

^३ F. उदयब्बयं ।

^४ P. गुत्तो ।

^५ P. पटिसन्धारवुत्तस्स ।

^६ Si. करिस्सति ।

^७ P. पटिमासे । Si. पटिमासे' तं ।

२६—ब्राह्मण-वग्गो

- ३८३—छिन्द सोत परक्कम्म कामे पनुद ब्राह्मण ।
सखारान खय जत्वा अकतञ्ज्जसि ब्राह्मण । ॥१॥
- ३८४—यदा द्वयेसु धम्मेषु पारग् होति ब्राह्मणो ।
अथस्स सब्बे सयोगा अत्थ गच्छन्ति जानतो ॥२॥
- ३८५—यस्स पार अपार वा पारापार न विज्जति ।
वीतहर विसञ्जुत्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥३॥
- ३८६—झायि विरजमासीन कतकिच्च अनासव ।
उत्तमत्थ अनुप्पत्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥४॥
- ३८७—दिवा तपति आदिच्चो रत्ति आभानि चन्दिमा ।
मन्नद्धो खत्तियो तपति झायी तपति ब्राह्मणो ।
अथ सब्बमहोरत्ति बुद्धो तपति नेजसा ॥५॥
- ३८८—वाहितपापो 'ति ब्राह्मणो समचरिया ममणो'ति वुच्चति ।
पब्बाजयमत्तनो मल तम्मा पब्बजितो'ति वुच्चति ॥६॥
- ३८९—न ब्राह्मणस्स पहरेय्य^१ नास्स मुचेय्य ब्राह्मणो ।
धि ब्राह्मणस्स हत्तार तनो धि यम्म मुच्चति ॥७॥
- ३९०—न ब्राह्मणस्सेतदकिञ्चि मेय्यो यदा निसेधो मनसा पियेहि ।
यतो यतो हिंसमनो निवत्तति ततो तनो सम्मति एव^२ दुक्ख ॥८॥
- ३९१—यस्स कायेन वाचाय मनसा नत्थि दुक्कत^३ ।
सक्त्त तीहि ठानेहि तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥९॥
- ३९२—यम्हा धम्म विजानेय्य सम्मासम्बुद्धदेसित ।
सक्कच्च त नमस्सेय्य अग्गिहत्त 'व ब्राह्मणो ॥१०॥

^१ F. हरेय्य ।

^२ P. सम्मतिमेव ।

^३ B. दुक्कट ।

- ३९३—न जटाहि न गोत्तेहि^१ न जच्चा^२ होनि ब्राह्मणो ।
यम्हि सच्चञ्च धम्मो च सो मुची^३ सो च ब्राह्मणो ॥११॥
- ३९४—किं ते जटाहि दुम्भेध^४ । किं ते अजिनमाटिया ।
अब्भन्नर ने गहन वाहिर परिमज्जसि ॥१२॥
- ३९५—पसुकूलधर जन्तु किम धमनिसन्धत ।
एक वनास्मि शायन्त नमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥१३॥
- ३९६—त चाह^५ ब्राह्मण ब्रूमि योनिज मत्तिसम्भव ।
'भो वादि' नाम सो 'होति स वे होति मकिञ्चनो ।
अकिञ्चन अनादान तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥१४॥
- ३९७—सब्बमञ्जोजन छेत्त्वा यो वे न परितस्सति ।
सङ्गानिग विसञ्जुत्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥१५॥
- ३९८—छेत्त्वा नन्दि^६ वर्गञ्च सन्दान^७ महत्तुक्कम ।
उक्खित्तपलिघ बद्ध तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥१६॥
- ३९९—अक्कोम ग्रधवन्धञ्च अट्टटो यो नित्तिक्खति ।
खन्तिबल वलानीक तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥१७॥
- ४००—अक्कोधन वतवन्त मीलवन्त अनुस्सद^८ ।
दन्त अन्तिससारीर तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥१८॥
- ४०१—वारि पोक्खरपत्ते 'व आग्गेरिव सासपो ।
यो न लिप्पति^९ कामेसु तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥१९॥
- ४०२—यो दुक्खस्स पजानाति इधेव खयमत्तनो ।
पन्नभार विसञ्जुत्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥२०॥
- ४०३—गम्भीरपञ्ज मेधावि मग्गामग्गस्स कोविद ।
उत्तमत्थ अनुप्पत्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥२१॥
- ४०४—अससट्ठ गहट्ठेहि अनागारेहि चूमय ।
अनोकसारि अप्पिच्छ तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥२२॥

^१ P. गोत्रेन ।

^२ Si. जच्चो ।

^३ P. सुखी ।

^४ Si. वाहं ।

^५ P. चे ।

^६ F. नन्धिं ।

^७ P. सन्धामं ।

^८ P. अनुस्सुत्तं ।

^९ Si. लिप्पनि ।

- ४०५—निघाय दण्डं भूतेषु तसेसु थादरेसु च ।
यो न हन्ति न घातेति तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥२३॥
- ४०६—अविरुद्ध विरुद्धेसु अत्तदण्डेसु निब्बुतं ।
सादानेसु अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥२४॥
- ४०७—यस्स रागो च दोसो च मानो मक्खो च पातितो ।
सासपोरिव आरग्गा तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥२५॥
- ४०८—अकक्कस विज्जापनि गिर सच्च उदीरये ।
याय नाभिसजे किञ्चि^१ तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥२६॥
- ४०९—यो 'ध दीघ वा रस्स वा अणु धूलं मुभासुभं ।
लोके अदिन्न नादियते तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥२७॥
- ४१०—आसा यस्स न विज्जन्ति अस्मि लोके परमिह च ।
निरासय विसयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥२८॥
- ४११—यस्सालया न विज्जन्ति अज्जाय अकथकथी ।
अमतोगध अनुप्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥२९॥
- ४१२—यो 'ध पुज्जाञ्च पापञ्च उभो सङ्ग उपच्चगा ।
असोक विरज सुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥३०॥
- ४१३—चन्द'व विमलं सुद्धं विप्पसन्नमनाविलं ।
नन्दीभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥३१॥
- ४१४—यो इम^२ पळिपथं दुग्गं ससारं मोहमच्चगा ।
तिण्णो पारगतो ज्ञायी अनेजो अकथकथी ।
अनुपादाय निब्बुतो तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥३२॥
- ४१५—यो 'ध कामे पहत्तवान् अनागारो परिब्बजे ।
काम^३ भवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥३३॥
- ४१६—यो 'ध तण्हं पहत्तवान् अनागारो परिब्बजे ।
तण्हाभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥३४॥
- ४१७—हित्वा मानुसकं योगं दिब्बं योगं उपच्चगा ।
सब्बयोगविसयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मण ॥३५॥

- ४१८—हिस्त्वा रतिञ्च अरतिञ्च सीतिभूतं निरूपार्घ ।
सब्बलोकाभिमु वीर तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥३६॥
- ४१९—चुति यो वेदि सत्तान उपपत्तिञ्च सब्बसो ।
अमत्त मुगत बुद्ध तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥३७॥
- ४२०—यस्म गति न जानन्ति देवा गन्धब्बमानुसा ।
खीणासव अरहन्त तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥३८॥
- ४२१—यस्म पुरे च पच्छा च मञ्जे च न'त्थि किञ्चन ।
अकिञ्चन अत्तादान तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥३९॥
- ४२२—उसभ पवर वीर महेस विजिताविन ।
अनेज नहानक बुद्ध तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥४०॥
- ४२३—पुब्बेनिवाम यो वेदि सग्गापायञ्च पम्सनि ।
अथो जानिक्खयपत्तो अभिञ्जावोसितो मुनि ।
मब्बवोमिनवोसान तमह ब्रूमि ब्राह्मण ॥४१॥

ब्राह्मण-वग्गो निट्ठितो ॥२६॥

धम्मपदं निट्ठितं

गाथा-सूची

अक्ककस	२६।२६	अनिक्कसावो कासाव	१।९
अकत दुक्कत	२२।९	अनुपुब्बेन मेघावी *	१८।५
अक्कोच्छि म	१।४,३	अनुपवादो अनुपघातो	१४।७
अक्कोधन वतवन्त	२६।१८	अनेकजातिससा-	११।८
अक्कोधेन जिने	१७।३	अन्धभूतो अय	१३।८
अचरित्त्वा ब्रह्म	११।१०,११	अपि दिब्बे	१४।९
अक्कोम बधबन्ध	२६।१७	अपुञ्जालाभो च	२२।५
अचिर वत'य	३।९	अपका ते	६।१०
अञ्जा हि लाभु-	५।१६	अप्पमत्तो अय	४।१३
अट्ठीन नगर	११।५	अप्पमत्तो पमत्तेसु	२।९
अत्तदत्थ	१२।१०	अप्पमादरता होथ	२३।८
अत्तना चोद-	२५।२०	अप्पमादरतो भिक्खू	२।११,१२
अत्तना' व कत	१२।५	अप्पमादेन मघवा	२।१०
अत्तना' व कत पाप	१२।९	अप्पमादो 'मत	२।१
अत्तानञ्चे तथा	१२।३	अप्पम्पि चे सहित	१।२०
अत्तानञ्चे पिय	१२।१	अप्पलाभोपि चे	२५।७
अत्तानमेव पठम	१२।२	अप्पस्सुता	११।७
अत्ता ह वे जित	८।५	अभये च भय-	२२।१२
अत्ता हि अत्तनो	२५।२१	अभित्थरेथ	९।१
अत्ता हि अत्तनो	१२।४	अभिवादनसीलस्स	८।१०
अत्थमिह जातमिह	२३।१२	अभूतवादी निरय	२२।१
अथ पापानि	१०।८	अयसा 'व मल	१८।६
अथवस्स अगाराणि	१०।१२	अयोगे यञ्ज-	१६।१
अनवट्ठितचित्तस्स	३।६	अलङ्कृतो चेपि	१०।१४
अनवस्सुतचित्तस्स	३।७	अलज्जिता ये	२२।११

अवज्जे वज्ज-	२२।१३	एकासनं एकसेय्यं	२१।१६
अविरुद्धं विरुद्धेसु	२६।२४	एतं लो सरणं	१४।१४
असज्जायमला	१८।७	एतं दळ्हं	२४।१३
असतं भावन-	५।१४	एतमत्थवसं	२०।१७
असंसदंठं	२६।२२	एतं विसेसलो	२।२
असारे सारमतिनो	१।११	एतं हि तुम्हे	२०।३
असाहसेन धम्मेन	१९।२	एथ पस्सधिर्म	१३।५
असुभानुपस्सि	१।८	एवम्भो पुरिम	१८।१४
अस्सदो अकतञ्ज	७।८	एव मकारभूते-	४।१६
अस्सो यथा भद्रो	१०।१६	एमो'व मग्गो	२०।२
अह नागो' व	२३।१	ओवदेय्य	६।२
अहिंसका ये	१७।५	कण्ह धम्म	६।१०
आकासे च पद	१८।२०, २१	कयिग्गञ्जे	२२।८
आरोग्यपरमा	१५।८	कामनो जायने	१६।७
आसा यम्म	२६।२८	कायप्पकोष	१७।११
इद पुरे	२३।७	कायेन सवरो	२५।२
इध तप्पति	१।१७	कायेन सवुता	१७।१४
इध नन्दति	१।१८	कामावकण्ठा	२२।२
इध मोदति	१।१६	किञ्छो मनुस्स-	१४।४
इध वस्स	२०।१४	किं ते जटाहि	२६।१२
इध तोचति	१।१५	कुम्भूपम	३।८
उच्छिन्द सिनेह-	२०।१३	कुसो यथा	२२।६
उट्ठानकालम्हि	२०।८	को इम पठवि	४।१
उट्ठानवतो सतिमनो	२०।४	कोध जहे	१४।१
उट्ठानेन	२।५	खन्ती परम तपो	१४।६
उत्तिट्ठे	१३।२	गतद्धिनो	७।१
उदकं हि	६।५, १०	गम्भमेके	९।११
उपनीतवयो	१८।३	गम्भीरपञ्ज-	२६।२१
उय्युञ्जन्ति	७।२	गहकारक	११।९
उसम पवरं	२६।४०	गामे वा यदि	७।९
एक धम्म	१३।१०	जक्खना	२५।१
एकस्स चरितं	२३।११	चत्तारि ठानानि	२२।४

चन्दनं तगरं	४११२	दिवा तपति	२६१५
चन्द 'व विमल-	२६१३१	दिसो दिसं	३११०
चरञ्चेनाधि-	५१२	दीघा जागरतो	५११
चरन्ति बाला	५१७	दुक्खं	१४१३
चिरप्पवासि	१६१११	दुभिग्गहस्स	३१३
चुति यो वेदि	२६१३७	दुप्पब्बज्जं	२११३
छन्दजातो	१६११०	दुल्लभो	३४१५
छिन्द सोत	२६११	दूरगम	३१५
छेत्वा नन्दि	२६११६	दूरे सन्तो	२११५
जय वेर पसवति	१५१५	धनपालको	२३१५
जिघच्छापरमा	१५१७	धम्म चरे	१३१३
जीरन्ति वे राज	१११६	धम्मपीती	६१४
झाय भिक्खू	२५११२	धम्मारामो	२५१५
झायि विरज-	२६१४	न अत्तहेतू	६१९
तञ्च कम्म	५१९	न अन्तलिक्खे	९११२, १३
तण्हाय जायते	२६१८	न कहापण-	१४१८
ततो मला	१८१९	नगर यथा	२२११०
तत्राभिरति	६११३	न चाह	२६११४
तत्रायमादि	२५११६	न चाहु	१७१८
तथैव कत-	१६११२	न जटाहि	२६१११
त पुत्त-पसु-	२०११५	न त कम्म	५१८
त वो वदामि	२४१४	न त दळ्ह	२४११२
तसिनाय पुरक्खता	२४१९, १०	न त माता	३१११
तस्मा पिय	१६१३	न तावता धम्म-	१९१४
तस्मा हि धीर	१५११२	न तेन अरियो	१९११५
तिण्ढोसानि	२४१२३, २४, २५, २६	न तेन धेरो	१९१५
तुम्हेहि किञ्च	२०१४	न तेन पङ्क्ति	१९१३
ते झायिनो	२१३	न तेन भिक्खू	१९१११
ते तादिसे	१४११८	न तेन होति	१९११
तेस सम्पन्न-	४११४	नत्थि ज्ञान	२५११३
बदन्ति वे	१८११५	नत्थि राग-	१५१६
दन्त नयन्ति	२३१२	नत्थि राग-	१८११७

न नम्य-	१०१३	परै च न	११६
न परेसं	४१७	पवित्रेकरसं	१५१९
न पुष्कगन्धो	४१११	पंसुकूलधरं	२६११०
न ब्राह्मणस्स-	२६१७	पस्स चित्तकतं	१११२
न ब्राह्मणस्से-	२६१८	पाणिमिह चे	९१९
न भजे	६१३	पापञ्चे पुरिसो	९१२
न मण्डकेन	१९१९	पापानि परि-	१९११४
न मोनेन	१९११३	पापो' पि पस्सति	९१४
न वाक्करण-	१९१७	पामोज्ज बह-	२५१२०
न वे कदरिया	१३१११	पियतो जायतं	१६१४
न सन्ति पुत्ता	२०११६	पुञ्जञ्चे पुरिसो	९१३
न सीलब्धत-	१९११६	पुत्ता म' त्थि	५१३
न हि एतेहि	२३१४	पुब्बेनिवाम	२६१४१
न हि पाप	५११२	पूजारहे	१४११७
न हि वेरेन	११५	पेमता जायतं	१६१५
निट्ठ गतो	२४११८	पोराणमेत	१७१७
निधाय दण्ड	२६१२३	फन्दन चपल	३११
निधीन व	६११	फुसामि नेक्खम्म	१९११७
नेक्खं	१७११०	फेनुपम	४१३
नेत खो सरण	१४१११	बहुम्पि	१११९
नेव देवो	८१६	बहु वे सरण	१४११०
नो च लभेत	२३११०	बालसगतचारी	१५१११
पञ्च छिन्दे	२५१११	भद्रो 'पि	९१
पटिसन्धार-	२५११७	मग्गानट्ठागिको	२०११
पठवीसमो	७१६	मत्तासुखपरिच्चागा	२१११
पण्डुपलासो	१८११	मधू'व मञ्जती	५११०
पथव्या एकरज्जेन	१३११२	मनुजस्स पमत्त-	२४११
पमादमनु-	२१६	मतोप्पकोप	१७११३
पमादमप्पमादेन	२१८	मतो पुब्बगमा	१११,२
परदुक्खूपदानेन	२११२	ममेव कत-	५११५
परवज्जानुपस्सि-	१८११९	मलित्थिया	१८१८
परिजिण्णमिद	१११३	मातर पितर	२११५,६

मा पमाद-	२१७	यस्स गति	२६१३८
मा पियेहि	१६१२	यस्स चेतं समु-	१९१८
मा' वमञ्ज्जेथ पाप-	९१६	यस्स चेतं समु-	१८११६
मा' वमञ्ज्जेथ पु-	९१७	यस्स छित्तिसती	२४१६
मा वोच फलस	१०१५	यस्स जालिनी	१४१२
मासे मासे कुस-	५१११	यस्स जित	१४११
मासे मासे सहस्सेन	८१७	यस्स पाप	१३१७
मिद्धी यथा	२३१६	यस्स पार अपार	२६१३
मञ्च पुरे	२४११५	यस्स पुरे च	२६१३९
मुहुत्तमपि	५१६	यस्स राग च	२६१२५
मेत्ताविहारी	२५१९	यस्सालया न	२६१२९
य अच्चन्त-	१२१६	यस्सासवा	७१४
य एसा सहती	२४१२	यस्सिन्द्रियाणि	७१५
य किञ्चि यिट्ठ	८१९	यानि' मानि	१११४
य किञ्चि सि-	२२१७	याव जीवम्पि	५१५
यञ्चे विञ्जू	१७१९	यावदेव अनत्थाय	५११३
यतो यतो सम्म-	२५११५	याव हि वनो	२०११२
यथागार दुच्छन्न	१११३	ये च खो	६१११
यथागार मुच्छन्न	१११४	ये ज्ञानपसुता	१४१३
यथा दण्डेन	१०१७	ये रागरत्ता	२४११४
यथापि पुप्फ-	८११०	येस च सुसमा-	२११४
यथापि भमरो	४१६	येस सन्निचयो	७१३
यथापि मूले	२४१५	येस सम्बोधि	६११४
यथापि रहदो	६१७	यो अप्पदुट्ठस्स	९११०
यथापि रुचिर	४१८, ९	यो इम पलिपथ	२६१३२
यथा बुब्बूलक	१३१४	योगा वे जायती	२०११०
यथा सङ्कार-	४११५	यो च गाथा-	८१३
यदा द्वयेसु	२६१२	यो च पुब्बे	१३१६
यम्हा धम्म	२६११०	यो च बुद्धञ्च	१४११२
य हि किच्च	२११३	यो च वन्तकसाव-	१११०
यम्हि सच्च च	१९१६	यो च वस्ससत	८१८
यस्स कायेन	२६१९	यो च समेति	१९११०

यो चत्तं सहती	२४।३	स चे नेरेसि	१०।६
यो दण्डेन	१०।९	स चे लभेय	२६।९
यो दुक्खस्स	२६।२०	सक्ख भणे	१७।४
यो'घ कामे	२६।३३	सदा जागरमानान	१७।६
यो'घ तण्ह	२६।३४	सद्धो सीलेन	२१।१४
यो'घ दीघ	२६।२७	सन्तकायो	२५।१९
यो'घ पुञ्ञ	२६।३०	सन्त तस्स	७।७
यो'घ पुञ्ञ	२६।१२	सब्बत्थ वे	६।८
यो निब्बनथो	२४।११	सब्बदानं	२४।२१
यो पाणमतिपातेति	१८।१२	सब्बपापस्स	१५।५
यो बालो	५।४	सब्बसंयोजन	२६।१५
यो मुख-	२५।४	सब्बसो नाम-	२५।८
यो वे उप्पतित	१७।२	सब्बाभिभू	२४।२०
यो सहस्स	८।४	सब्बे तसन्ति	१०।१,२
यो सासन	१२।८३	सब्बे धम्मा	२०।७
यो ह वे दहरो	२५।२३	सब्बे सङ्खारा अ-	२०।५
रतिया जायते	३६।६	सब्बे सङ्खारा दु-	२०।६
रमणीयानि अरञ्ञानि	६।१०	सरितानि	२४।८
राजतो वा	१०।११	सलाभ	२५।६
वक्की पकोपं	१७।१२	सवन्ति सब्ब	२४।७
वज्जञ्च वज्जतो	२२।१४	सहस्सम्पि चे गाथा	८।२
वन छिन्दथ	२०।११	सहस्सम्पि चे वाचा	८।१
वरं अस्सतरा	२३।३	साधु दस्सन—	१५।१०
वस्सिका विय	२५।१८	सारञ्च	१।१२
वाचानूरक्खी	२०।९	सिञ्च भिक्खू	२५।१०
वाणिजो' व	९।८	सीलदस्सन—	१६।९
वारिजो' व	३।२	मुकरानि	१२।७
वाहितपापो	२६।६	मुखकामानि	१०।३,४
वितक्कपमथितस्स	२४।१६	मुखं याव	२३।१४
वितक्कूपसमे च	२४।१७	मुखा मत्तेय्यता	२३।१३
वीततण्हो अनादानो	२४।१९	मुखो बुद्धानं	१४।१६
वेदनं फरुसं	१०।१०		

सुजीव	२८।१०	सेलो यथा	६।६
मुञ्जागार	२५।१४	मो करोहि	१८।२,४
मुदस्स वज्ज-	१८।१८	हत्थसञ्जानो	२५।३
मुदुद्दस	३।४	हनन्ति भोगा	२४।२२
मुप्पबुद्ध	१२।७-१२	इसा' दिच्च-	१३।९
मुभानुपस्सि	१।७	हित्त्वा मानुमक	२६।३५
मुरामेरयपान	१८।१३	हित्त्वा रति	२६।३६
मुमुख वन	१५।१-४	हिरीनिसेघो	१०।१५
मेखो पठवि	४।२	हिरीमता च	१८।११
मेय्यो अयो-	२२।३	हीन धम्म	१३।१
